

Η ΕΚΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΕΟΚ

Τοῦ κ. ΑΝΔΡΕΑ Α. ΚΙΝΤΗ, Καθηγητῆ τῆς Α.Σ.Ο.Ε.Ε.

Στὴν ἐργασία αὐτὴ καταβάλλεται προσπάθεια γιὰ μιὰ συνολικὴ γενικὴ θεώρηση τῶν ἐπιπτώσεων ποὺ θὰ ἔχει ἡ ἔνταξη στὶς Εὐρωπαϊκὲς Κοινότητες πάνω στὸ μέλλον τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας καὶ διατυπώνονται σκέψεις ἀναφορικὰ μὲ τὴν βιομηχανικὴ πολιτικὴ ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσει ἡ χώρα τὴν προσεχὴ 10ετία. Γιὰ νὰ δώσουμε στὸ θέμα τὶς πραγματικὲς του διαστάσεις θεωρήσαμε σκόπιμο νὰ προτάξουμε μιὰ σύντομη ἀναφορὰ στὴν βιομηχανικὴ πολιτικὴ ποὺ ἐφαρμόστηκε μεταπολεμικά, καθὼς καὶ στὶς ἐπιτεύξεις καὶ τὶς ἀδυναμίες τοῦ μεταποιητικοῦ τομέα. Ἡ ἀναδρομὴ αὐτὴ θὰ βοηθήσει στὴν σωστὴ διάγνωση τῶν προβλημάτων ποὺ θὰ ἀντιμετωπίσει ἡ βιομηχανία μέσα στὸν κοινοτικὸ χῶρο καὶ θὰ συμβάλει στὴν κατανόηση τῶν ἐπιπτώσεων ποὺ θὰ ἔχει ἡ ἔνταξη στὴν μακροχρόνια ἐκβιομηχάνιση τῆς χώρας.

Δὲν θὰ ἦταν ἄστοχο νὰ τονιστεῖ ἐξαρχῆς πὼς ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐπιλογῆς τῆς ἔνταξης στὸν οἰκονομικὸ τομέα θὰ ἐξαρτηθεῖ κατὰ κύριο λόγο ἀπὸ τὸν βαθμὸ ποὺ θὰ συντελέσει στὴν ἐπιτάχυνση ἢ τὴν ἐπιβράδυνση τῆς διαδικασίας βιομηχανικῆς ἀνάπτυξης. Καὶ τοῦτο ὄχι μόνον ἐπειδὴ ἡ ἐκβιομηχάνιση ἀποτελεῖ τὸ σημαντικότερο παράγοντα γιὰ τὴν παραπέρα οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀνάπτυξη τοῦ τόπου, ἀλλὰ καὶ διότι συμβάλλει στὴν ἐνίσχυση τῆς ἰσχύος καὶ τὴν περιφρούρηση τῆς ἀκεραιότητος τοῦ ἔθνους, καθὼς καὶ στὴν διατήρηση ὑψηλοῦ ἔθνικοῦ φρονήματος. Κάτω ἀπὸ τὶς σημερινὲς διεθνεῖς συνθήκες καὶ τάσεις οἱ παράγοντες αὐτοὶ ἀποκοτῶν κεφαλαιώδη ἔθνικὴ σημασία.

1. Μεταπολεμικὴ Βιομηχανικὴ Πολιτικὴ καὶ Ἐπιτεύξεις τοῦ Μεταποιητικοῦ Τομέα.

Στὶς ἀρχὲς τῆς 10ετίας τοῦ 1950 ἡ ἑλληνικὴ Οἰκονομία βρισκόταν σὲ κατάσταση ἀπογοητευτικὴ ἀπὸ κάθε ἄποψη. Ἔτσι πρόβαλε ἐπιτακτικὰ ἡ ἀνάγκη γιὰ τὴν διαμόρφωση στρατηγικῆς ταχείας οἰκονομικῆς καὶ εἰδικότερα βιομηχανικῆς ἀνάπτυξης. Τὸ βάρος καὶ ἡ εὐθύνη τῆς ἐπιλογῆς τῆς κατάλληλης στρατηγικῆς ἔπεσε, ὅπως ἦταν φυσικό, στοὺς ὄμους τῆς πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἡγεσίας τοῦ τόπου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἡ ὁποία εἶχε νὰ ἐπιλέξει μεταξὺ δύο στρατηγικῶν: α) τῆς στρατηγικῆς τῆς ἐλεύθερης ἀγορᾶς ποὺ στηρίζεται στὴν ἀρχὴ λήψης τῶν ἐπενδυτικῶν ἀπο-

φάσεων από πλήρως αποκεντρωμένους φορείς, δηλαδή τις ιδιωτικές επιχειρήσεις και β) της στρατηγικής της κρατικής παρέμβασης με σκοπό το συντονισμό και την κατεύθυνση των επενδύσεων σε τομείς με τη μεγαλύτερη κοινωνική παραγωγικότητα, που μακροχρόνια θα οδηγούσαν σε οικονομικές δομές ικανές να αντέξουν στο διεθνή ανταγωνισμό. Βασικό κριτήριο κατανομής των επενδύσεων μεταξύ των κλάδων της οικονομίας στην πρώτη περίπτωση είναι το επιχειρηματικό κέρδος, ενώ στη δεύτερη περίπτωση η κατανομή των επενδύσεων γίνεται με βάση συντονισμένα και καλά μελετημένα προγράμματα οικονομικής ανάπτυξης. Μεταξύ των δύο στρατηγικών τελικά έπελεγει η πρώτη. Η επιλογή αυτή, μαζί με άλλες μικρότερης σημασίας επιλογές και παραλείψεις που έγιναν την 10ετία του 1950, προσδιόρισε και θα προσδιορίζει για πολλά χρόνια τις εξελίξεις στον τομέα της εκβιομηχάνισης της χώρας.

Όμως, σύντομα έγινε φανερό πως η στρατηγική της ελεύθερης αγοράς δεν ήταν ικανή να οδηγήσει στην βιομηχανική ανάπτυξη μιας καθυστερημένης οικονομίας. Για να θεραπεύσουν τις αδυναμίες του μηχανισμού των τιμών οι μεταπολεμικές Κυβερνήσεις προχώρησαν στην διαμόρφωση μιας βιομηχανικής πολιτικής που στηρίχθηκε: α) στην δασμολογική προστασία των περισσότερων βιομηχανικών κλάδων σε συνδυασμό με άλλα εμπόδια στις εισαγωγές (ποσοτώσεις, προκαταβολές, κλπ.), β) στην καθιέρωση κινήτρων βιομηχανικής ανάπτυξης και γ) στην άσκηση πιστωτικής πολιτικής που υποτίθετο ότι θα συνέβαλε στην εκβιομηχάνιση. Στα πλαίσια της πολιτικής αυτής ψηφίστηκε και ο νόμος 2687/1953 με σκοπό την διευκόλυνση της είσοδης ξένων επενδύσεων και ξένης προχωρημένης τεχνολογίας.

Με κριτήριο την αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής ή πολιτική που εφαρμόστηκε πρέπει να χαρακτηριστεί επιτυχής. Πράγματι, την 30ετία που πέρασε η βιομηχανία αναπτύχθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 8,5% με αποτέλεσμα το βιομηχανικό προϊόν, σε τιμές 1970, να υπερδεκαπλασιαστεί. Ταυτόχρονα η συμμετοχή της μεταποίησης στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (Α.Ε.Π.) αυξήθηκε από 9,8% το 1948 σε 22% περίπου το 1977, ενώ η συμβολή της γεωργίας έχει περιοριστεί στο 16% του Α.Ε.Π. Από πλευράς προσφοράς ή ανάπτυξη του βιομηχανικού τομέα στηρίχθηκε κατά κύριο λόγο στην βελτίωση της παραγωγικότητας και δευτερευόντως στην αύξηση του παγίου κεφαλαίου και της απασχόλησης. Υπολογίζεται ότι η συμβολή των συντελεστών αυτών στην αύξηση της παραγωγής ήταν 56%, 28% και 16% αντίστοιχα. Από πλευράς ζήτησης ή ανάπτυξη βασίστηκε κατά το μεγαλύτερο μέρος στην άνοδο της εσωτερικής κατανάλωσης και κατά δεύτερο λόγο στην υποκατάσταση των εισαγωγών.

Οι εξαγωγές σαν παράγοντας ανάπτυξης μόνο μετά το 1970 άρχισαν να διαδραματίζουν κάποιο ρόλο. Ο ρόλος αυτός αναμένεται να είναι πολύ μεγαλύτερος από εδώ και εμπρός. Πάντως πρέπει να σημειωθεί ότι και στον τομέα των εξαγωγών τα επιτεύγματα της ελληνικής βιομηχανίας ήταν αξιόλογα. Την τελευταία 15ετία οι βιομηχανικές εξαγωγές αυξήθηκαν περισσότερο από 20 φορές με αποτέλεσμα ή συμβολή τους στο σύνολο των εξαγωγών της χώρας να ανέλθει από 9% περίπου

πού ήταν την 3ετία 1961-63 σέ 65% την 3ετία 1975-77. Έτσι βλέπουμε ότι και από πλευράς εξαγωγών ή βιομηχανία έχει άναδειχθεί στον σημαντικότερο κλάδο της οικονομίας.

Παρά τις καλές επιδόσεις της μεταπολεμικής περιόδου, ή έκβιομηχάνιση της χώρας εξακολουθεί νά υπολείπεται από τόν βαθμό πού δικαιολογείται από την διερεύνηση τών δυνατοτήτων του τομέα και του επιπέδου οικονομικής ανάπτυξης της χώρας γενικότερα. Σύμφωνα με τά θεωρητικά πρότυπα του Chenery και τών Ήνωμένων Έθνών, τó επίπεδο έκβιομηχάνισης της Ελλάδας έπρεπε νά ήταν κατά 20-25% άνωτερο από τó σημερινό. Παράλληλα ή βιομηχανία παρουσιάζει σοβαρές διαρθρωτικές και όργανωτικές αδυναμίες, οί όποιες άντανακλώνται: α) στο χαμηλό ποσοστό τών βιομηχανικών επενδύσεων στο σύνολο τών επενδύσεων της χώρας (14% μόνο, έναντι 31% του τομέα της κατοικίας κατά μέσο όρο για όλη την 30ετία πού πέρασε), β) στο μικρό μέγεθος τών βιομηχανικών μονάδων, γ) στην εξάρτηση σημαντικού μέρους του παραγωγικού δυναμικού από την οίκοδομική δραστηριότητα, δ) στην εξάρτηση τών κλάδων κλειδιά από τó ξένο κεφάλαιο και ε) στο μεγάλο έλλειμα του έμπορικού ίσοζυγίου. Έδω άξίζει νά σημειωθεί ότι τó έλλειμα αυτό από 8,1% του άκαθάριστου έγχώριου προϊόντος πού ήταν τó 1954 έφθασε τó 16,8% τó 1977, δηλαδή υπερδιπλασιάστηκε, παρά τούς ύψηλούς ρυθμούς άνόδου της βιομηχανικής παραγωγής.

Με την πολιτική πού άκολουθήθηκε ήταν άδύνατον νά λυθούν τά διαρθρωτικά προβλήματα της βιομηχανίας, άφου ή πολιτική αυτή στηρίχθηκε άποκλειστικά στην έλεύθερη λειτουργία της άγοράς, δεδομένου ότι και τά κίνητρα βιομηχανικής ανάπτυξης πού θεσπίστηκαν λειτούργησαν πάλι μέσα από τόν μηχανισμό τών τιμών. Τά διάφορα προγράμματα πού κατά καιρούς καταρτίστηκαν παρέμειναν κλειδωμένα στά χρονοντούλαπα τών ύπουργείων. Όμως, προϋπόθεση για την έπιτυχία μιās άναπτυξιακής πολιτικής πού στηρίζεται στον μηχανισμό τών τιμών είναι ή έπάρκεια της ζήτησης, ή όποία προσδιορίζεται από τó μέγεθος της έσωτερικής άγοράς και τις δυνατότητες για επέκταση τών εξαγωγών. Έτσι τó μικρό μέγεθος της έλληνικής άγοράς, σέ συνδυασμό με την άπροθυμία του Κράτους νά παρέμβει ένεργά στον σχηματισμό κεφαλαίου στην μεταποίηση και με τις περιορισμένες ικανότητες της επιχειρηματικής τάξης, όδήγησαν σέ βιομηχανικές δομές πού περιορίζουν την άνταγωνιστικότητα του κλάδου και έμποδίζουν την αυτόδύναμη και γρήγορη έκβιομηχάνιση της χώρας.

Η πολιτική για μιá σωστή και ταχεία έκβιομηχάνιση έπρεπε νά στηριχθεί: α) στην έσωτερική ζήτηση με έμφαση στην ύποκατάσταση τών εισαγωγών, β) στην άξιοποίηση του όρυκτου πλούτου της χώρας, γ) στην έκμηχάνιση της γεωργίας, δ) στην ίκανοποίηση μέρους τουλάχιστον τών άναγκών τών ένόπλων δυνάμεων της χώρας σέ μηχανολογικό και λοιπό έξοπλισμό και ε) στην επέκταση τών εξαγωγών. Όστόσο, ή πολιτική πού έφαρμόστηκε περιορίστηκε κατά κύριο λόγο στον πρώτο παράγοντα, χωρίς και στον τομέα αυτό νά κατορθωθεί ή έναρμόνιση της προσφο-

ρᾶς μὲ τὴν ζήτηση. Μὲ δοσμένη τὴν ἀνεπάρκεια τοῦ ἐγχωρίου ἐπιχειρηματικοῦ παράγοντα καὶ τὶς ἀβεβαιότητες ποὺ συνοδεύουν τὶς ἐπενδύσεις στοὺς ἄλλους τέσσαρες τομεῖς, εἶναι φανερό πὼς ἡ συσσώρευση κεφαλαίου στοὺς τομεῖς αὐτοὺς ἔπρεπε νὰ προωθηθεῖ ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ Κράτος, πρᾶγμα ποὺ δὲν ἐγίνε.

2. Ἀδυναμίες καὶ Προβλήματα

Οἱ σημαντικότερες διαρθρωτικὲς καὶ ὀργανωτικὲς ἀδυναμίες τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας εἶναι:

1. Ἡ χαμηλὴ μὲ διεθνή στάνταρντς παραγωγικότητα, ἡ ὁποία ἀντιστοιχεῖ στο 50% περίπου τῆς παραγωγικότητας τῆς βιομηχανίας τῶν χωρῶν τῆς Ε.Ο.Κ. Τὰ αἷτια τῆς ὑστέρησης αὐτῆς πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν: α) στὸν κατακερματισμὸ τῆς παραγωγῆς σὲ πολλὰς μονάδες μικροῦ μεγέθους, β) στὸ χαμηλὸ ἐπίπεδο ὀργάνωσης καὶ διοίκησης τῶν ἐπιχειρήσεων, γ) στὴν ἔλλειψη ἐνδοβιομηχανικῆς ἐξειδίκευσης τῆς παραγωγῆς καὶ δ) στὶς ἐξωτερικὲς ἐπιβαρύνσεις ποὺ δέχεται ἡ βιομηχανία σὰν συνέπεια τῆς χαμηλῆς παραγωγικότητας ἄλλων τομέων καὶ κλάδων τῆς οἰκονομίας, καὶ ἐιδικότερα τοῦ δημόσιου τομέα. Σὲ μεγάλο βαθμὸ οἱ ἀδυναμίες αὐτὲς εἶναι συνυφασμένες μὲ τὸν ἐσωστρεφεῖ προσανατολισμὸ τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας καὶ τὴν ἀνικανότητα τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος τῆς χώρας νὰ προσαρμοστεῖ στὶς σύγχρονες ἀπαιτήσεις τῆς βιομηχανίας. Οἱ λόγοι αὐτοί, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ δημιουργία ἐνὸς ἀναχρονιστικοῦ πλέγματος θεσμῶν καὶ ὀργανωτικῶν δομῶν, ἐμπόδισαν τὴν ἀνάπτυξη σύγχρονης ἐπιχειρηματικῆς νοοτροπίας, τὴν ἐξειδίκευση τῆς παραγωγῆς, τὴν ἰδρυση μεγάλων ἀνταγωνιστικῶν μονάδων, τὴν ἔγκαιρο προσαρμογὴ τῆς βιομηχανίας στὶς νέες τεχνολογικὲς ἐξελιξεις, καθὼς καὶ τὴν υἰοθέτηση σύγχρονων μεθόδων διοίκησης τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ὀργάνωσης τῆς ἐμπορίας τῶν προϊόντων.

2. Ἡ ὑποτυπώδης ἀνάπτυξη τῶν μηχανολογικῶν κλάδων. Στὶς χώρες τῆς Ε.Ο.Κ. οἱ κλάδοι αὐτοὶ παράγουν περισσότερο ἀπὸ τὸ 30% τοῦ συνολικοῦ βιομηχανικοῦ προϊόντος, ἐνὼ στὴν χώρα μας τὸ σχετικὸ ποσοστὸ ἀνέρχεται μόνο στο 14%. Χαμηλὴ εἶναι ἐπίσης ἡ σχέση προστιθεμένης ἀξίας πρὸς τὴν ἀκαθάριστη ἀξία παραγωγῆς. Τοῦτο ὀφείλεται στὸ γεγονός ὅτι οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς κλάδους αὐτοὺς περιορίζονται στὴν παραγωγή ἀπλῶν προϊόντων ἢ στὴ συναρμολόγηση μηχανημάτων ποὺ εἰσάγονται ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ σὲ πολὺ προχωρημένο στάδιο ἐπεξεργασίας. Αὐτὸ ἐμποδίζει τὴν δημιουργία ὀλοκληρωμένης βιομηχανικῆς βάσης καὶ τὴν ἀνάπτυξη ἐγχώριας τεχνολογίας. Παράλληλα ἔχει σοβαρὲς δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις στὸ ἐμπορικὸ ἰσοζύγιο. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι οἱ εἰσαγωγὲς κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν ἀποτελοῦν τὸ ἕνα τρίτο περίπου τῶν συνολικῶν μας εἰσαγωγῶν.

Τὰ σημαντικότερα αἷτια τῆς περιορισμένης ἀνάπτυξης τῶν μηχανολογικῶν κλάδων εἶναι: α) τὸ μικρὸ μέγεθος τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς, β) οἱ μεγάλες ἀπαιτήσεις τῶν κλάδων αὐτῶν σὲ τεχνολογία, γ) ἡ ἔλλειψη συσχετισμοῦ τῶν ἀναγκῶν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων πρὸς τὴν ἐκβιομηχάνιση τῆς χώρας, δ) ἡ δασμολογικὴ πολιτικὴ

που εφαρμόστηκε και ε) ή ανεπάρκεια του επιχειρηματικού παράγοντα. Όπως είναι γνωστό, ή μεταπολεμική ανάπτυξη της ελληνικής βιομηχανίας στηρίχτηκε στην εισαγωγική ξένης τεχνολογίας. Για να διευκολυνθεί ή προσπάθεια αυτή, τὸ Κράτος κατάργησε ἀπὸ τὰ μέσα τῆς 10ετίας τοῦ 1950, μὲ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις, τοὺς δασμοὺς στὸν εἰσαγόμενο ἐξοπλισμὸ, γεγονός που ἐξανέμισε κάθε ἐλπίδα γιὰ τὴν ἀνάπτυξη μηχανολογικῆς βιομηχανίας.

3. Ἡ ἔλλειψη ὀρθολογικῆς κάθετης ὀργάνωσης τῆς παραγωγῆς. Σὲ πολλοὺς κλάδους κλειδιά ή συγκέντρωση τῆς προσπάθειας περιορίζεται στὰ τελικὰ ή τὰ πρῶτα στάδια τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας, πρᾶγμα που αὐξάνει τὸν βαθμὸ ἐξάρτησης τῆς ἐκβιομηχάνισης — τόσο ἀπὸ πλευρᾶς πρῶτων ὄλων και ἐνδιαμέσων ἀγαθῶν, ὅσο και ἀπὸ πλευρᾶς διάθεσης τῶν προϊόντων — ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ και ἀποστερεῖ τὴν βιομηχανία ἀπὸ τὴν δυνατότητα νὰ ἐπωφεληθεῖ τῶν οἰκονομιῶν τῶν «πρὸς τὰ ἔμπρὸς και πρὸς τὰ πίσω διασυνδέσεων» τῆς παραγωγικῆς λειτουργίας. Ἀπὸ στοιχεῖα τῶν πινάκων-εἰσροῶν προκύπτει, ὅτι παρὰ τὴν ἱκανοποιητικὴ ἀνάπτυξη τῶν χημικῶν και τῶν βασικῶν μεταλλουργικῶν βιομηχανιῶν, ή «καθετοποίηση» τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς δὲν ἔχει βελτιωθεῖ σημαντικά. Τοῦτο πρέπει νὰ ἀποδοθεῖ στὸ μικρὸ μέγεθος τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς και στὸ γεγονός ὅτι οἱ κλάδοι κλειδιά ἐλέγχονται ἀπὸ τὸ ξένο κεφάλαιο. Ἡ μεγάλη ἐξάρτηση ἀπὸ τὸ ξένο Κεφάλαιο περιορίζει τὸ φάσμα τῶν ἐπιλογῶν κατὰ τὸν προγραμματισμὸ τῆς οἰκονομίας και δυσχεραίνει τὴν ἀνάπτυξη ἐγχώριας τεχνολογίας.

4. Οἱ περισσότεροι βιομηχανικοὶ κλάδοι λειτουργοῦν σὲ ἐπίπεδα παραγωγῆς διάφορα τοῦ τεχνολογικὰ ἄριστου μεγέθους. Ἔτσι βλέπουμε νὰ ὑπάρχουν πολλὲς μὴ εἰδικευμένες μικρὲς μονάδες, ἀκόμα και σὲ κλάδους που ή μεγάλη ἐπιχείρηση ὑπερέχει σαφῶς σὲ σύγκριση μὲ τὴ μικρὴ. Πιὸ σημαντικό ἴσως εἶναι τὸ γεγονός ὅτι οἱ μεγάλες μονάδες δὲν εἶναι ἀρκετὰ μεγάλες ὥστε νὰ ἐπωφελοῦνται ἀπὸ τὴν ὑπαρξη οἰκονομιῶν κλίμακας παραγωγῆς και γενικότερα ἀπὸ τὶς δυνατότητες που προσφέρει ή σύγχρονη βιομηχανικὴ τεχνολογία. Τὰ αἷτια τῆς ἀδυναμίας αὐτῆς πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν: α) στὸ μικρὸ μέγεθος τῆς ἀγορᾶς, β) στὸν οἰκογενειακὸ χαρακτήρα τῶν ἐπιχειρήσεων και γ) στὴν ἄσκηση μὴ ὀρθολογικῆς πολιτικῆς προστασίας τῆς βιομηχανίας.

5. Τέλος, σὲ πολλὲς περιπτώσεις ή ὑπαρξη ὀλιγοπωλιακῶν καταστάσεων ἐμπόδισε τὴν ἀνάπτυξη ἀποδοτικῶν μονάδων. Κατὰ ἓνα μέρος τοῦτο ὀφείλεται στὸ μικρὸ μέγεθος τῆς ἐλληνικῆς ἀγορᾶς. Τὰ βασικὰ αἷτια ὁμως βρίσκονται στὴν ἀντιαναπτυξιακὴ πιστωτικὴ και δασμολογικὴ πολιτικὴ που ἐφαρμόστηκε και στίς πολλὰς και ἄστοχες παρεμβάσεις τοῦ Κράτους κατὰ τὴν ἴδρυση τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἡ ἀποτελεσματικὴ ἀντιμετώπιση τῶν παραπάνω προβλημάτων ἀπαιτεῖ χρόνον, ὀρθολογισμὸ και ἐπίμονες προσπάθειες τόσο ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν επιχειρηματικῶν φορέων ὅσο και ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Κράτους. Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ εὐλόγα γεννιέται τὸ ἐρώτημα: θὰ μπορέσει ή ἐλληνικὴ βιομηχανία νὰ ξεπεράσει τὶς σημερινὲς τῆς ἀδυναμίες και ν' ἀναπτυχθεῖ μὲ ὑψηλοὺς ρυθμοὺς στὰ πλαίσια τῆς κοινοτικῆς ἀγορᾶς, ὅπου ἰσχύει διαφορετικὴ βιομηχανικὴ, δασμολογικὴ και ἐμπορικὴ πολιτικὴ; Στὸ

έρωτημα αυτό θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε, αφού λάβουμε υπόψη μας τις αδυναμίες και τα προβλήματα της ελληνικής βιομηχανίας που αναφέραμε παραπάνω και την κατάσταση που έχει διαμορφωθεί στον κοινοτικό χώρο.

3. Τα Έπιχειρήματα υπέρ της Ένταξης.

Σύμφωνα με τους θεωρητικούς¹ της ένταξης, τα κυριότερα πλεονεκτήματα για την ελληνική βιομηχανία, όταν η χώρα γίνει πλήρες μέλος των Ε.Κ., είναι:

1. Το μέγεθος της αγοράς των 260 εκατ. κατοίκων με το υψηλό εισόδημα που προσφέρει η ΕΟΚ.
2. Η δυνατότητα χρηματοδότησης αναπτυξιακών έργων στην Ελλάδα με ευρωπαϊκά κεφάλαια.
3. Η προοπτική δημιουργίας κοινών επιχειρήσεων μεταξύ ευρωπαϊκών και ελληνικών κεφαλαιούχων, πράγμα που θα επιτρέψει στην Ελλάδα να επωφεληθεί από την υψηλή τεχνολογία που διαθέτουν οι χώρες της Κοινότητας και να προχωρήσει στην συστηματικότερη εκμετάλλευση του όρυκτου της πλούτου.
4. Η πίεση που θα ασκηθεί από τον ευρωπαϊκό και τον διεθνή ανταγωνισμό θα λειτουργήσει σαν ένα είδος «έκβιασμού» για το ταχύτερο εκσυγχρονισμό των ελληνικών επιχειρήσεων.

Είναι δύσκολο να άμφισβητήσει κανείς ότι η έκβιομηχάνιση της χώρας δεν θα επηρεαστεί, με την ένταξη, από τους παραπάνω παράγοντες. Όμως, αυτό που χρειάζεται προσεκτική και σε βάθος διερεύνηση, ή όποια δεν έχει γίνει, είναι η έκταση και προπαντός ή κατεύθυνση των επιπτώσεων από τους παράγοντες αυτούς. Κάτω από όρισμένες προϋποθέσεις, οι όποιες δεν θεωρούνται έξωπραγματικές, τα τελικά άποτελέσματα ενδέχεται να είναι αντίθετα με τα συμφέροντα του ελληνικού λαού. Άκόμη πιο σημαντικό είναι να συνειδητοποιηθεί πώς οι σχετικές εξελίξεις από τα πλεονεκτήματα αυτά δεν θα είναι αυτόματες. Για να ώφεληθεί ή βιομηχανία από τις δυνατότητες που προσφέρει ή ένταξη θα χρειαστεί πολλή και σοβαρή δουλειά από την ελληνική πλευρά. Ωστόσο, στα 5 χρόνια που μεσολάβησαν από τότε που υπεβλήθη ή αίτηση για την ένταξη στις Ε.Κ. τίποτε δεν έγινε που να δείχνει ότι οι κρατικοί και οι ιδιωτικοί φορείς έχουν συλλάβει τα προβλήματα και ότι προετοιμάζονται να τα άντιμετωπίσουν με επιτυχία.

Για να κατανοήσουμε την φύση και τις διαστάσεις των πλεονεκτημάτων που προσφέρει ή Κοινότητα και να αξιολογήσουμε τις επιπτώσεις τους στην έκβιομηχάνιση της Ελλάδας είναι άπαραίτητο να εξετάσουμε συνοπτικά και κριτικά κάθε ένα από τα πλεονεκτήματα αυτά.

1) Η άνάλυση που έγινε στα Τμήματα 1 και 2 οδηγεί στο συμπέρασμα πώς το μικρό μέγεθος της έσωτερικής αγοράς άποτελέσε σοβαρό άνασταλτικό παράγοντα

1. Βλέπε ένδεικτικά, Ξ. Ζολώτα, Η Έλλάς στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, Άρχειο Μελετών και Όμιλιών Τράπεζας της Ελλάδος, Άθήνα 1976 και Γ.Ε. Δράκου, Η Άναγκαιότητα της Ένταξης, Άθήνα 1979, επίσης έκδοση της Τράπεζας της Ελλάδος.

για την επιτυχία της βιομηχανικής πολιτικής που εφαρμόστηκε μεταπολεμικά. Για να ξεπεράσει το εμπόδιο αυτό το 1961 η Ελλάδα υπέγραψε την συμφωνία σύνδεσης με την ΕΟΚ. Στο διάστημα που πέρασε από τότε το μόνο τμήμα της συμφωνίας που λειτούργησε κανονικά ήταν η μείωση των δασμών, με αποτέλεσμα όλες οι ελληνικές βιομηχανικές εξαγωγές να εισάγονται στην Κοινότητα χωρίς δασμούς από τις αρχές της 10ετίας του 1970. Συνέπεια των εξελίξεων αυτών ήταν να αυξηθούν οι βιομηχανικές εξαγωγές στις χώρες της ΕΟΚ με ταχύτερο ρυθμό από τον ρυθμό αύξησης των συνολικών βιομηχανικών εξαγωγών. Έτσι οι βιομηχανικές μας εξαγωγές στην Κοινότητα από 30% περίπου που ήταν στην αρχή της 10ετίας του 1960 έφθασαν το 50% την τελευταία 3ετία, πράγμα που σημαίνει ότι η κοινότητα έχει καταστεί ο κυριότερος αγοραστής των ελληνικών βιομηχανικών προϊόντων.

Για τους όπαδους της ένταξης το παραπάνω γεγονός θεωρήθηκε ενδεικτικό των ευνοϊκών επιδράσεων που θα έχει η ένταξη στην εκβιομηχάνιση της χώρας. Όμως, για την αξιολόγηση της εξέλιξης αυτής πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι, εκτός από την μείωση των δασμών, σημαντικό ρόλο στην αύξηση των εξαγωγών διαδραμάτισε η ραγδαία ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου και το γεγονός ότι ο ανταγωνισμός που δέχθηκαν τα ελληνικά προϊόντα στον κοινοτικό χώρο, την 10ετία που πέρασε, από τα προϊόντα τρίτων χωρών ήταν περιορισμένος. Το έξηγεύται από το γεγονός ότι η μεσογειακή πολιτική της ΕΟΚ μόλις την τελευταία 5ετία άρχισε να διαμορφώνεται, η δε επέκταση των προτιμησιακών εμπορικών συμφωνιών της Κοινότητας σε μεγάλο αριθμό χωρών του τρίτου κόσμου άρχισε μετά το 1975.

Στην προσπάθειά τους να εκμεταλλευτούν την μεγάλη αγορά οι ελληνικές επιχειρήσεις θα συναντήσουν σοβαρά εμπόδια. Αν το Κράτος δεν βοηθήσει να ξεπεραστούν τα εμπόδια αυτά, υπάρχει μεγάλη πιθανότητα η κοινοτική αγορά να αποτελέσει το χωνευτήρι της ελληνικής βιομηχανίας. Από την εμπειρία και την οικονομική θεωρία είναι γνωστό πως οι νεοεισερχόμενες επιχειρήσεις σε μια μεγάλη αγορά αντιμετώπιζουν πολλά εμπόδια, όπως είναι:

α) η ύπαρξη οικονομικών κλίμακος παραγωγής. Σε όρισμένους κλάδους η διαμόρφωση του κόστους είναι τέτοια ώστε το άριστο μέγεθος της επιχείρησης επιτυγχάνεται σε πολύ ύψηλά επίπεδα παραγωγής. Σε χαμηλότερα επίπεδα το μέσο κόστος ανέρχεται απότομα. Αυτό σημαίνει πως για να επιβιώσει μια επιχείρηση σε ένα κλάδο που χαρακτηρίζεται από μεγάλες οικονομίες κλίμακος είναι απαραίτητο να εξασφαλίσει σημαντική μερίδα της συνολικής αγοράς, πράγμα που δεν είναι καθόλου εύκολο για μια νέα μονάδα. Παράλληλα, για την ίδρυση μιας μεγάλης μονάδας απαιτούνται κατά κανόνα τεράστια χρηματικά ποσά και ύψηλη τεχνολογία. Τουτό ισχύει για όλες σχεδόν τις βιομηχανίες παραγωγής κεφαλαιουχικών αγαθών, τις χημικές βιομηχανίες και τις βιομηχανίες εκμετάλλευσης του όρυκτου πλούτου.

β) Πολύ συχνά οι παλιές επιχειρήσεις έχουν χαμηλότερο μέσο κόστος σε σχέση με τις νέες. Αυτό μπορεί να οφείλεται είτε στο γεγονός ότι έλέγχουν μια μέθοδο παραγωγής ή τις πηγές των πρώτων ύλων, είτε διότι διαθέτουν καλά οργανωμένα δι-

κτυα διανομής τῶν προϊόντων καί ἀρκετά χρηματικά ποσά γιά κυκλοφοριακό κεφάλαιο.

γ) Σοβαρό ἐμπόδιο γιά τήν εἰσαγωγή ὀρισμένων ἑλληνικῶν ἐπιχειρήσεων στήν κοινοτική ἀγορά θά ἀποτελέσουν οἱ ἔντονες προτιμήσεις τῶν καταναλωτῶν γιά διαφοροποιημένα προϊόντα. Σ' αὐτό συμβάλλει ἡ μακροχρόνια ἐξοικείωση τῶν εὐρωπαίων μέ τὰ προϊόντα τῶν δικῶν τους παραγωγῶν, ἡ ἔντονη διαφήμιση καί ἡ σχετική προκατάληψη πού τὰ πρῶτα χρόνια θά ἔχουν οἱ εὐρωπαῖοι καταναλωτές ἀναφορικά μέ τήν ποιότητα τῶν ἑλληνικῶν προϊόντων.

δ) Οἱ ἑλληνικές ἐπιχειρήσεις θά συναντήσουν καί πολλά ἐμπόδια θεσμολογικοῦ καί τεχνικοῦ χαρακτήρα, ὅπως εἶναι οἱ διαφορές στήν βιομηχανική νομοθεσία, τίς τεχνικές προδιαγραφές καί ἐξειδικεύσεις τῶν προϊόντων, κ.λπ.

Τά παραπάνω μᾶς ὀδηγοῦν στό συμπέρασμα πῶς τὸ μεγάλο μέγεθος τῆς κοινοτικῆς ἀγορᾶς δέν πρέπει νά ἀναμένεται ὅτι θά λειτουργήσει αὐτόματα καί ἀναγκαστικά πρὸς ὄφελος τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας. Ἡ ἐκμετάλλευση τούτου προϋποθέτει σέ βάθος ἐξειδίκευση τῆς παραγωγῆς καί πραγματοποίηση σοβαρῶν ἐπενδύσεων σέ τομεῖς ὑψηλῆς παραγωγικότητας. Παράλληλα χρειάζεται νά καταβληθοῦν ὑπεράνθρωπες προσπάθειες στόν τομέα ὀργάνωσης καί προώθησης τῶν πωλήσεων στήν κοινοτική καί διεθνή ἀγορά. Ὡστόσο, ἡ ἐμπειρία τοῦ παρελθόντος καί οἱ ἀντιδράσεις τοῦ παρόντος δέν μᾶς πείθουν ὅτι ἡ ἐγχώρια ἐπιχειρηματική πρωτοβουλία θά μπορέσει ἀπό μόνη της νά ἀνταποκριθεῖ σέ μιὰ τόσο δύσκολη ἀποστολή.

2) Ἡ χρηματοδότηση ἀναπτυξιακῶν ἔργων μέ εὐρωπαϊκά κεφάλαια εἶναι δυνατή. Περιορίζεται ὁμως στήν ἀντιμετώπιση εἰδικῶν περιπτώσεων καί στήν ἐνίσχυση γιά τήν ἐπιδίωξη συγκεκριμένων στόχων. Ἀνάλογα μέ τὸν σκοπό, ἡ χρηματοδότηση μπορεῖ νά γίνει ἀπὸ τὴν Τράπεζα ἐπενδύσεων, τὸ Περιφερειακὸ Ταμεῖο ἢ τὸ Κοινοτικὸ Ταμεῖο. Ὅμως, οἱ χρηματοδοτήσεις ἀπὸ τίς πηγές αὐτές προϋποθέτουν καλὰ θεμελιωμένες τεχνικο-οικονομικές προτάσεις καί προγράμματα. Μὲ δοσμένη τὴν ἀνεπάρκεια τῆς ἑλληνικῆς διοίκησης, ἐκφράζονται φόβοι ἂν καί κατὰ πόσο ἡ χώρα μας θά μπορέσει νά ἀξιοποιήσει πλήρως τίς χρηματοδοτικές δυνατότητες πού προσφέρονται ἀπὸ τίς πηγές αὐτές.

3) Ἡ συνεργασία τοῦ εὐρωπαϊκοῦ μέ τὸ ἑλληνικὸ κεφάλαιο γιά τὴν δημιουργία κοινῶν ἐπιχειρήσεων, μολοντί ἀποτελεῖ μιὰ δυνατότητα, δέν πρέπει νά θεωρηθεῖ ὡς μεγάλο πλεονέκτημα πού μᾶς προσφέρει ἀποκλειστικά ἡ ἔνταξη. Καταρχὴν εἶναι ἀπαραίτητο νά τονιστεῖ πῶς τὰ τελευταῖα 30 χρόνια κανεὶς δέν ἐμπόδισε τὸ εὐρωπαϊκὸ κεφάλαιο νά συνεργαστεῖ μέ τὸ ἑλληνικό. Σὲ ὅλη τὴν μεταπολεμικὴ περίοδο ἡ προστασία τοῦ ξένου κεφαλαίου στήν χώρα μας ἦταν πολὺ ἰσχυρή. Καί ὁμως τὸ εὐρωπαϊκὸ κεφάλαιο δέν ἔδειξε ἰδιαίτερη προτίμηση στήν Ἑλλάδα. Θά ἦταν ἐνδιαφέρον ἂν οἱ ὁπαδοὶ τῆς συνεργασίας ἀπαριθμοῦσαν τίς περιπτώσεις καί τοὺς τομεῖς πού τὸ εὐρωπαϊκὸ κεφάλαιο συνεργάστηκε μέσα στόν ἴδιο τὸ κοινοτικὸ χῶρο. Ἀπὸ ὅσα ἐμεῖς γνωρίζουμε οἱ περιπτώσεις συνεργασίας εἶναι περιορισμένες. Περισσότερες εἶναι οἱ προσπάθειες ἐξαγορᾶς ἢ ἐλέγχου τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἡ ἐμπειρία δείχνει πῶς τὸ κεφάλαιο συνεργάζεται κυρίως: α) σέ τομεῖς ὑψηλῆς τεχνολογίας

(π.χ. περίπτωση του Κόνκορντ), όπου οι επενδύσεις είναι τεράστιες, τα αποτελέσματα άβεβια και ή εκμετάλλευση ιδιαίτερα δυσχερής, β) σε όρισμένες περιπτώσεις πολεμικών βιομηχανιών για λόγους κοινής άμυνας, γ) προκειμένου να συναγωνιστούν τους πολυεθνικούς κολοσσούς, δ) για να εκμεταλλευθούν τον όρυκτο πλούτο μιάς από τις συνεργαζόμενες χώρες και ε) για την εκμετάλλευση συγκοινωνιακών γραμμών που αποτελούν γέφυρες με ευρύτερους χώρους εμπορικού ενδιαφέροντος.

Κατά την γνώμη μας οι δυνατές περιπτώσεις συνεργασίας του ευρωπαϊκού κεφαλαίου είναι οι δύο τελευταίες, δηλαδή ή συνεκμετάλλευση του όρυκτου πλούτου της Ελλάδας και ή δημιουργία κοινών εταιριών για την οργάνωση και την διεξαγωγή εμπορίου μεταξύ της Κοινότητας και των χωρών της Μέσης Ανατολής και γενικότερα του Αραβικού Κόσμου. Στην τελευταία βέβια περίπτωση το αποτέλεσμα θα εξαρτηθεί από το αν ή Ελλάδα θα αποτελέσει πράγματι δυναμική περιοχή για την προώθηση των συμφερόντων της Κοινότητας σε άλλους γεωγραφικούς χώρους.

4) Το έπιχείρημα του «έκβιασμού» για έκσυγχρονισμό των έπιχειρήσεων λόγω του ίσχυρου ανταγωνισμού έχει κάποια βάση. Πιστεύεται πως κάτω από την πίεση των δυνάμεων της αγοράς ή διάρθρωση της έλληνικής βιομηχανίας θα προσανατολιστεί σταδιακά προς τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της οίκονομίας και τις νέες συνθήκες που θα δημιουργηθούν μετά την ένταξη. Δέν πρέπει όμως να μās διαφεύγει της προσοχής πως ή μεγάλη έμπιστοσύνη στις θαυματουργικές ικανότητες του μηχανισμού της αγοράς αποτελεί δίκικοπο μαχαίρι.

4. Έπιπτώσεις του θεσμικού Καθεστώς της ΕΟΚ στην Έκβιομηχάνιση της Χώρας.

4.1 Είσαγωγή

Η έγκαθίδρυση ένιαίας αγοράς αποβλέπει στην έλεύθερη διακίνηση αγαθών και ύπηρεσιών μέσα στον κοινοτικό χώρο. Τουτο προϋποθέτει την εξάλειψη των δασμολογικών φραγμών και των λοιπών τεχνικών έμποδιών του εμπορίου. Μέχρι τώρα έχουν καταργηθεί οι δασμοί μεταξύ των μελών, καθώς και πολλά μη δασμολογικού χαρακτήρα έμποδια. Όστόσο, ύπάρχουν ακόμη πολλά «τεχνικά» έμποδια στην διακίνηση των αγαθών και των ατόμων, τα όποια προσπαθεί να καταργήσει ή κοινότητα.

Στα πλαίσια της πραπάνω πολιτικής ή χώρα μας πρέπει να καταργήσει πλήρως την δασμολογική προστασία των βιομηχανικών προϊόντων. Όπως και σε άλλο σημείο έχει λεχθεί, οι δασμοί για τα 2/3 των εξαγωγών της Κοινότητας προς την Ελλάδα έχουν καταργηθεί, ένω το ύπόλοιπο 1/3 διέπεται από ένα χρονοδιάγραμμα μείωσης που θα όλοκληρωθεί το 1984. Από 1-11-78 ή Ελλάδα έπιβαρύνει τα κοινοτικά προϊόντα της κατηγορίας αυτής μόνο με το 40% του δασμού που ίσχυε το 1962. Αυτά σημαίνουν πως ή τελωνιακή ένωση μεταξύ Ελλάδας και ΕΟΚ έχει

συντελεστεί σε μεγάλο βαθμό. Όμως, και με το σημερινό καθεστώς όρισμένοι κλάδοι (έτοιμα ενδύματα, υπόδηματα, όρισμένα προϊόντα της κλωστοϋφαντουργίας, πολλά προϊόντα των βιομηχανιών διατροφής και ποτών, τὰ προϊόντα σιδήρου και χάλυβα, όρισμένα μεταλλικά προϊόντα) εξακολουθούν να προστατεύονται σε βαθμό από 15% μέχρι και 50%. Η κατάργηση των δασμών είναι επόμενο να προκαλέσει δυσκολίες στους κλάδους αυτούς και ειδικότερα σε εκείνους που τὰ προϊόντα τους εμφανίζουν μεγάλη ελαστικότητα τιμής.

Στὰ πλαίσια της ίδιας πολιτικής πρέπει να καταργηθούν οι προκαταβολές έναντι δασμών και περιθωρίων, καθώς και οι ποσοτικοί περιορισμοί στις εισαγωγές. Πολλές φορές τὰ εμπόδια αυτά, από άποψη προστασίας, αποδεικνύονται πιο αποτελεσματικά από τους δασμούς. Έδω αξίζει να σημειωθεί ότι σε περίπτωση ανάγκης, που θα την κρίνει ή Κοινότητα, είναι δυνατή ή επιβολή περιορισμών στις εισαγωγές. Εκεί που τὰ πράγματα θα αποδειχθούν πιο δύσκολα για την ελληνική πλευρά είναι ή υποχρέωση της να προσαρμόσει την έσωτερική αγορά στα κοινοτικά δεδομένα. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν ένα σύνολο από πολύπλοκα τεχνικά και νομικά προβλήματα, τὰ σημαντικότερα από τὰ όποια είναι: ή προσαρμογή των τεχνικών προδιαγραφών και της εξειδίκευσης των προϊόντων στα πρότυπα της ΕΟΚ, ή έναρμόνιση της εταιρικής νομοθεσίας και της νομοθεσίας περί τραπεζών και ασφαλειών, ή έναρμόνιση των προδιαγραφών ασφαλείας, των υγειονομικών κανονισμών, των κανονισμών περί προστασίας του περιβάλλοντος, κ.λπ. Όρισμένα από τὰ θέματα αυτά θα αποδειχθούν στην πράξη πολύ πιο σοβαρά από την κατάργηση των δασμών. Ένδεικτικά αναφέρεται ότι στις περιπτώσεις που υπάρχουν αποκλίσεις στις τεχνικές προδιαγραφές, σε σχέση με αυτά που ισχύουν στην ΕΟΚ, τὰ ελληνικά προϊόντα θα αποκλείονται από τις κοινοτικές αγορές. Τουτό έχει ιδιαίτερη σημασία για τις μικρές επιχειρήσεις, όπου ή συμμόρφωση με τους κοινοτικούς κανονισμούς θα είναι πολύ δύσκολη και δαπανηρή.

4.2 Έπιδράσεις του όμοιόμορφου επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

Έκτός από την κατάργηση των εμποδίων στην ελεύθερη διακίνηση αγαθών και υπηρεσιών, ή εφαρμογή αναπτυξιακής πολιτικής σε ευρωπαϊκό επίπεδο προϋποθέτει την ύπαρξη όμοιόμορφου επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Έδω περιλαμβάνονται: ή εξασφάλιση ίσων όρων ανταγωνισμού, ή ελευθερία στην κίνηση του κεφαλαίου, ή έναρμόνιση του νομικού πλαισίου των επιχειρήσεων, οι ίσοι όροι συμμετοχής όλων των κοινοτικών επιχειρήσεων στους δημόσιους κρατικούς διαγωνισμούς, ή έναρμόνιση των φορολογικών και λοιπών επιβαρύνσεων των επιχειρήσεων, ή καθιέρωση κινήτρων ανάπτυξης, τὰ όποια δέν θα άντιστρατεύονται την αρχή της ίσης μεταχείρισης των επιχειρήσεων, κ.λπ.

Άπό την εφαρμογή της άντιμονοπωλιακής νομοθεσίας ή ελληνική βιομηχανία δέν πρόκειται να ζημιωθεί. Σοβαρός κίνδυνος θα προέλθει από την αρχή της ελεύθερης διακίνησης των κεφαλαίων. Στο βαθμό που το ευρωπαϊκό κεφάλαιο συνεργα-

στεῖ μὲ τὸ ἑλληνικὸ γιὰ τὴν δημιουργία κοινῶν ἐπιχειρήσεων μὲ σκοπὸ τὴν ἐκμετάλλευση τοῦ ὀρυκτοῦ πλοῦτου τῆς χώρας ἢ τὴν δημιουργία διεθνῶν ἀνταγωνιστικῶν βιομηχανιῶν, ἢ συμβολὴ του θὰ εἶναι θετικὴ μὲ τὴν προϋπόθεση βέβαια ὅτι δὲν θὰ ἀποκτήσει τὸν ἀπόλυτο ἔλεγχον τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτῶν καὶ ὅτι δὲν θὰ εἰσέλθει σὲ τομεῖς ποὺ σχετίζονται ἄμεσα μὲ τὴν ἀσφάλεια τῆς χώρας. Σὲ πολλές περιπτώσεις ὅμως τὸ εὐρωπαϊκὸ κεφάλαιο θὰ προχωρήσει στὴν ἐξαγορά καὶ τὸν πλήρη ἔλεγχον ἑλληνικῶν ἐπιχειρήσεων. Στὴν προσπάθειά του αὐτὴ θὰ ἐκμεταλλευτεῖ τις σύγχρονες μεθόδους ποὺ διαθέτει ἀναφορικὰ μὲ τὴν διοίκηση τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τὴν ὀργάνωση τῶν δικτύων διάθεσης τῶν προϊόντων στὴν διεθνή ἀγορά.

Μὲ τὴν ἀποδοχὴ τοῦ καθεστώτος τοῦ ὁμοιόμορφου ἐπιχειρηματικοῦ περιβάλλοντος ἢ Ἑλλάδα πρέπει νὰ καταργήσει τὰ κρατικὰ μονοπώλια καὶ τὸ πρόγραμμα κρατικῶν προμηθειῶν. Τοῦτο θὰ προκαλέσει προβλήματα σὲ ὀρισμένες βιομηχανίες (π.χ. βιομηχανία λιπασμάτων, ἠλεκτρικῶν μηχανῶν καὶ καλωδίων μεταφορᾶς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, τηλεπικοινωνιακοῦ ὕλικου, πυριμάχων προϊόντων, σιδηροσωλήνων, φαρμακοβιομηχανίας, κ.λπ.), ὅπου τὸ Κράτος ἀποτελεῖ βασικὸ ἀγοραστὴ τῶν προϊόντων τους. Πρέπει ὅμως νὰ ἀναφερθεῖ, πὼς μέχρι σήμερα τουλάχιστον, παρὰ τις προσπάθειες ποὺ ἔχουν γίνει, οἱ κρατικὲς προμήθειες τῶν χωρῶν-μελῶν δὲν εἶναι πλήρως ἐκτεθειμένες στὸν ἀνταγωνισμό ὄλων τῶν κοινοτικῶν ἐπιχειρήσεων. Στὴν πράξη τὰ κράτη βρίσκουν τρόπους νὰ προτιμήσουν τὰ προϊόντα τῶν δικῶν τους βιομηχανιῶν.

Μεγάλη μεταβολὴ θὰ ἀποτελεῖ ἐπίσης ἡ ἀντικατάσταση τοῦ σημερινοῦ πολυπλοκοῦ συστήματος φορολογίας μὲ τὸν φόρο τῆς προστιθέμενης ἀξίας. Ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ θὰ δημιουργήσει ὅπως ὀδηγῶν προβλήματα. Τελικὰ ὅμως θὰ συμβάλει στὴν ἐξυγιάνση τοῦ φορολογικοῦ μας συστήματος. Ἡ ἐναρμόνιση τῆς ἐταιρικῆς νομοθεσίας θὰ ἐπηρεάσει τὴν λειτουργία τῶν ἐπιχειρήσεων, τὸν τρόπο ποὺ ἐμφανίζεται ἡ οἰκονομικὴ κατάσταση τούτων, τις διαδικασίες συγχωνεύσεως τῶν ἐταιριῶν καὶ τῶν αὐξομειώσεων τοῦ κεφαλαίου, τὸ λογιστικὸ σύστημα, κ.λπ. Ὅλα αὐτὰ εἶναι μεγάλα θέματα ποὺ χρειάζονται μελέτη καὶ συντονισμένες προσπάθειες. Οἱ συνέπειες ὀρισμένων ἀπὸ αὐτὰ ἐνδέχεται νὰ ἀποβοῦν μοιραῖες γιὰ σημαντικὸ ἀριθμὸ ἑλληνικῶν ἐπιχειρήσεων.

Σοβαρὲς ἀλλαγὲς θὰ χρειαστεῖ νὰ γίνουν καὶ στὸν τομέα τῶν βιομηχανικῶν κινήτρων. Ἡ ἐναρμόνιση μὲ ὅσα ἰσχύουν στὴν ΕΟΚ θὰ προκαλέσει πλήρη ἀνατροπὴ τῆς ἀναπτυξιακῆς νομοθεσίας ποὺ ἐφαρμόζεται σήμερα. Τὸ ἄρθρο 92 (παρ. 1) τῆς συνθήκης τῆς Ρώμης ἀπαγορεύει τις ἐνισχύσεις τῶν ἐπιχειρήσεων ἀπὸ τὸ Κράτος. Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς Κοινότητος εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ συστήματος παροχῆς κρατικῶν ἐνισχύσεων πρὸς τις ἐπιχειρήσεις τὸ ὁποῖο νὰ καλύπτει ὅλα τὰ κράτη-μέλη. Τὰ κυριότερα χαρακτηριστικὰ τοῦ συστήματος τούτου εἶναι: ὁ διαχωρισμὸς τῆς κοινότητος σὲ «κεντρικὲς» καὶ «περιφερειακὲς» περιοχάς· οἱ ἐνισχύσεις ἔχουν προσωρινὸ χαρακτῆρα καὶ εἶναι ἀνάλογες μὲ τὸ ἐπίπεδο ἀνάπτυξης κάθε περιοχῆς· γιὰ ὅλες τις χῶρες καθορίζεται ἀνώτατο ὄριο ἐνίσχυσης ὅλα τὰ κίνητρα εἶναι περι-

φερειακά εξειδικευμένα· επιτρέπεται ή εκλεκτική ενίσχυση βιομηχανικών κλάδων που αντιμετωπίζουν δυσχέρειες. Η βοήθεια όμως αυτή παρέχεται στα πλαίσια κοινής πολιτικής για όλες τις χώρες.

Στην περίπτωση της Ελλάδας θα ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι βρίσκεται στην υπαναπτυστική περιφέρεια της Ευρώπης και κατά συνέπεια τα περισσότερα από τα περιφερειακά κίνητρα θα διατηρηθούν. Πάντως, τα κίνητρα γενικού χαρακτήρα, όπως είναι τα φορολογικά, τα δασμολογικά, τα πιστωτικά, είναι αντίθετα με τους κανονισμούς της Κοινότητας. Απαγορεύονται επίσης τα εξαγωγικά κίνητρα για προϊόντα που εξάγονται σε χώρες της ΕΟΚ. Για τα προϊόντα που εξάγονται σε τρίτες χώρες είναι απαραίτητη ή έναρμόνιση των εξαγωγικών κινήτρων για την αποφυγή αθέμιτου ανταγωνισμού μεταξύ των κοινοτικών επιχειρήσεων. Συμβιβασίμα με τους κανονισμούς της ΕΟΚ είναι τα εξής είδη κινήτρων: α) όσα έχουν κοινωνικό χαρακτήρα, β) αυτά που προορίζονται να καλύψουν ζημιές προκληθείσες από έκτακτα γεγονότα, γ) όσα αποβλέπουν στην ανάπτυξη περιοχών οι οποίες μαστίζονται από σοβαρή ανεργία ή υποαπασχόληση του πληθυσμού, δ) εκείνα που προορίζονται να διευκολύνουν την ανάπτυξη όρισμένων δραστηριοτήτων με την προϋπόθεση ότι δεν επηρεάζουν τους ίδιους δρους ανταγωνισμού και ε) τα μέτρα που παίρνει μία χώρα για να θεραπεύσει μία σοβαρή διαταραχή της οικονομίας της. Όμως, σε όλες τις περιπτώσεις οι αποφάσεις για κρατικές ενισχύσεις των επιχειρήσεων υπόκεινται σε κοινοτικό έλεγχο.

Άρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη επιμέρους κλάδων της ελληνικής βιομηχανίας ενδέχεται να έχει και η κλαδική πολιτική της Κοινότητας. Όπως είναι γνωστό, για όρισμένους βιομηχανικούς κλάδους η ΕΟΚ έχει ή προσπαθεί να διαμορφώσει κοινή ευρωπαϊκή πολιτική. Τουτό σημαίνει ότι οι αποφάσεις για επενδύσεις και για ενισχύσεις στους κλάδους αυτούς που παίρνονται από τα κράτη-μέλη θα υπόκεινται στην έγκριση σχετικής κοινοτικής επιτροπής. Μέχρι τώρα η πολιτική αυτή άφορα τους εξής κλάδους:

- Την βιομηχανία χάλυβα και άνθρακα
- Την κλωστοϋφαντουργία
- Την ναυπηγική βιομηχανία
- Την βιομηχανία χάρτου
- Την βιομηχανία μηχανημάτων αριθμητικού έλέγχου
- Την βιομηχανία επεξεργασίας στοιχείων
- Την αεροναυπηγική
- Την κατασκευή σταθμών πυρηνικής ένεργείας

4.3 Έναρμόνιση με την έξωτερική έμπορικη πολιτική της ΕΟΚ.

Αξίζει εξ αρχής να τονιστεί πως στον τομέα του δασμολογικού αποπλισμού οι πιέσεις στο έσωτερικό της ελληνικής αγοράς θα προέλθουν κατά κύριο λόγο από τα προϊόντα των τρίτων χωρών και δευτερευόντως από τα κοινοτικά προϊόντα. Μετά

τήν ένταξη ή Έλλάδα πρέπει νά προσαρμόσει τó δασμολόγίό της πρós τó Κοινό Έξωτετικό Δασμολόγιο (Κ.Ε.Δ.) τής ΕΟΚ, νά άποδεχθεί όλες τις προτιμησιακές συμφωνίες πού έχει συνάψει ή Κοινότητα με άλλες χώρες, καθώς και τó Σύστημα τών Γενικευμένων Προτιμήσεων. Η προσαρμογή τού Έλληνικού δασμολογίου στό Κ.Ε.Δ. θά έχει σαν άποτέλεσμα νά μειωθούν οί δασμοί με τούς όποιους έπιβαρύνονται τά προϊόντα τών τρίτων χωρών. Οί σχετικές μειώσεις για τά περισσότερα προϊόντα θά είναι τής τάξης τού 20%. Φυσική συνέπεια τούτου θά είναι ή βελτίωση τής ανταγωνιστικότητας τών προϊόντων τών χωρών αυτών στην έλληνική άγορά.

Έκτός άπό τó Κ.Ε.Δ., ή Κοινότητα έχει ύπογράψει προτιμησιακές συμφωνίες με τις χώρες τής ΕΖΕΣ, με 14 Μεσογειακές Χώρες (Αίγυπτο, Άλγερία, Γιουγκοσλαβία, Ίορδανία, Ίσπανία, Ίσραήλ, Κύπρος, Λίβανος, Μάλτα, Μαρόκο, Πορτογαλία, Συρία, Τουρκία, Τυνησία) και με 50 περίπου χώρες τής Άφρικής, Καραβαϊκής και τού Ειρηνικού (σύμβαση τής ΛΟΜΕ). Τά προϊόντα τών χωρών αυτών μπορούν νά εισάγονται ελεύθερα στην άγορά τής ΕΟΚ και κατά συνέπεια και στην έλληνική, χωρίς νά παρέχεται τó ίδιο προνόμιο στά κανονικά προϊόντα. Άντι για άμοιβαιότητα έχει παραχωρηθεί τó δικαίωμα τού μάλλον εύνοουμένου κράτους. Επίσης στά πλαίσια τής μεσογειακής της πολιτικής, ή ΕΟΚ ύπέγραψε συμφωνίες με τις περισσότερες χώρες τής περιοχής πού προβλέπουν κατάργηση τών δασμών για τις βιομηχανικές τους έξαγωγές στην κοινότητα χωρίς νά αναγνωρίζεται τó ίδιο προνόμιο για τις έξαγωγές τής ΕΟΚ πρós τις χώρες αυτές. Έξαιρέση άποτελεί τó Ίσραήλ.

Τέλος, μετά άπό διαπραγματεύσεις 7 έτών, τó 1970 ή Κοινότητα ύπέγραψε τήν συμφωνία πού καθιερώνει τó σύστημα τών γενικευμένων προτιμήσεων μεταξύ βιομηχανικού κόσμου και αναπτυσσομένων χωρών. Οί δασμολογικές προτιμήσεις στό σύστημα τούτο είναι γενικευμένες, με τήν έννοια ότι όλες οί βιομηχανικές χώρες ύποχρεούνται νά τις παρέχουν· είναι όμοιόμορφες για όλες τις αναπτυσσόμενες χώρες· είναι αυτόνομες, χωρίς νά συνοδεύονται άπό τó δικαίωμα τής άμοιβαιότητας. Τó σύστημα τούτο καλύπτει βιομηχανικά τελικά και ήμικατεργασμένα προϊόντα, κατεργασμένα γεωργικά προϊόντα και μερικά κλωστοϋφαντουργικά. Τά προϊόντα πού εισάγονται στην ΕΟΚ άπό τρίτες χώρες με τó σύστημα τών γενικευμένων προτιμήσεων είναι άδασμολόγητα, ύπόκεινται όμως σέ προκαθορισμένες ποσοστώσεις. Οί εισαγωγές πού γίνονται πέρα τών ποσοστώσεων αυτών έπιβαρύνονται με τούς δασμούς τού Κ.Ε.Δ.

Άπό τά προηγούμενα είναι φανερό ότι οί έλληνικές βιομηχανικές έξαγωγές στις χώρες τής ΕΟΚ θά συνατήσουν όξυ ανταγωνισμό άπό τά προϊόντα τών τρίτων χωρών. Πολύ πιό σημαντικό είναι τó γεγονός ότι μέσα στό πλέγμα τών έξωτερικών οικονομικών σχέσεων τής Κοινότητας πού αναφέραμε, ή Έλλάδα θά δεχθεί ισχυρό ανταγωνισμό στό έσωτετικό της δικής της άγοράς. Ό ανταγωνισμός άπό τις αναπτυσσόμενες χώρες θά γίνεται με τήν πάροδο τού χρόνου όξύτερος, δεδομένου ότι οί έξαγωγές τους άποτελούνται άπό προϊόντα τής ελαφρής βιομηχανίας, τά όποια χαρακτηρίζονται άπό ύψηλή έλαστικότητα τιμής. Στην διαμόρφωση τής τιμής τών

προϊόντων αυτών σημαντικό ρόλο παίζει το κόστος της εργασίας, που στην Ελλάδα θα αυξάνεται με ταχύτερο ρυθμό από ό,τι στις χώρες του τρίτου κόσμου.

Στην προσπάθειά τους να αντιμετωπίσουν τον εξωτερικό ανταγωνισμό, οι Έλληνες παραγωγοί ενδέχεται να προβούν σε μείωση των εσωτερικών τιμών. Περιθώρια για μια τέτοια πολιτική φαίνεται να υπάρχουν σε ορισμένους κλάδους. Όμως, η επιτυχία της πολιτικής αυτής θα είναι βραχυχρόνια. Μακροχρόνια ή ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων, ακόμη και στην εσωτερική αγορά, θα εξαρτηθεί από την αύξηση της παραγωγικότητας, σε σχέση με την αύξηση της άμοιβης της εργασίας, και από την ικανότητα της βιομηχανίας να παράγει προϊόντα υψηλής ποιότητας. Μια τέτοια εξέλιξη δεν πρέπει να αναμένεται με σιγουριά ότι θα συμβεί σαν αποτέλεσμα της αντίδρασης των επιχειρηματιών στον όξυ ανταγωνισμό. Θα χρειαστούν μελετημένες θετικές ενέργειες από την πλευρά του Κράτους. Αν τουτό δεν συμβεί και μάλιστα σύντομα, ο εξωτερικός ανταγωνισμός ενδέχεται να αποδειχθεί καταστροφικός για σημαντικό μέρος της ελληνικής βιοτεχνίας και βιομηχανίας.

5. Προοπτικές των Έπιμέρους Κλάδων

Αυτόνομη είναι πώς στα πλαίσια της μελέτης αυτής είναι αδύνατο να γίνει λεπτομερειακή ανάλυση των επιπτώσεων που θα έχει η ένταξη στους επιμέρους κλάδους της μεταποίησης. Ωστόσο, η σύντομη κλαδική ανάλυση που ακολουθεί θεωρείται ενδεικτική των εξελίξεων που αναμένεται ότι θα συμβούν στον τομέα της βιομηχανίας μετά την ένταξη στις Ε.Κ. Οι εκτιμήσεις που αναφέρονται πιο κάτω βασίζονται στην ανάλυση που προηγήθηκε και στη διερεύνηση των προβλημάτων και των δυνατοτήτων που παρουσιάζουν οι διάφοροι κλάδοι της ελληνικής βιομηχανίας. Η διερεύνηση αυτή έχει γίνει στα πλαίσια άλλης εργασίας μας. Ειδικότερα οι προοπτικές για τους επιμέρους κλάδους της βιομηχανίας διαγράφονται ως ακολούθως:

Βιομηχανία ειδών διατροφής. Ο κλάδος απασχολεί 100.000 περίπου άτομα και παράγει το 15% του βιομηχανικού προϊόντος.² Αντιμετωπίζει έντονα θεσμικά και οργανωτικά προβλήματα, τα οποία μπορούν να λυθούν μόνο με αποφασιστική παρέμβαση του Κράτους. Η εσωτερική αγορά προστατεύεται στο σύνολό της κατά 15% περίπου. Για ορισμένα προϊόντα όμως οι δασμοί είναι πολύ πάνω του 20%. Μετά τον δασμολογικό άφοπλισμό ορισμένοι κλάδοι (π.χ. γαλακτοκομικά προϊόντα, παιδικές τροφές) θα δεχθούν όξυ ανταγωνισμό. Σε γενικές γραμμές όμως η ένταξη αναμένεται ότι θα ευνοήσει τις εξαγωγές στην Κοινότητα, ή όποια σήμερα απορροφά τα 2/3 των εξαγωγών του κλάδου. Καλές προοπτικές εκτιμάται ότι έχουν τα κονσερβοποιημένα όπωροκηπευτικά, οι βρώσιμες έλιές, τα άφυδατωμένα κηπευτικά και τα κατεψυγμένα όπωροκηπευτικά. Η ανταγωνιστικότητα των προϊόντων του κλάδου θα εξαρτηθεί από την τυποποίηση και την βελτίωση της ποιότητας. Σε ορι-

2. Τα σχετικά μεγέθη αφορούν το έτος 1975, εκτός αν άλλως αναφέρεται. Επίσης όλοι οι αριθμοί έχουν στρογγυλευθεί.

σμένους τομείς της βιομηχανίας ειδών διατροφής φαίνεται ότι η συμμετοχή του ευρωπαϊκού κεφαλαίου θα κταστεί αναπόφευκτη.

Κλωστοϋφαντουργία. Η κλωστοϋφαντουργία αποτελεί ένα από τους σημαντικότερους κλάδους της ελληνικής βιομηχανίας. Απασχολεί 74.000 άτομα και παράγει το 15% του βιομηχανικού προϊόντος. Μετά την κατάργηση των δασμών και την έναρμόνιση με την εξωτερική εμπορική πολιτική της ΕΟΚ όρισμένα προϊόντα της κλωστοϋφαντουργίας (π.χ. τυποποιημένα βαμβακερά, ύφασματα) θα αντιμετωπίσουν όξυ ανταγωνισμό και στην κοινοτική και στην εσωτερική αγορά. Για την διατήρηση και βελτίωση της ανταγωνιστικής θέσης του κλάδου θα χρειαστεί μεγαλύτερη εξειδίκευση και καθετοποίηση της παραγωγής και βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων. Επίσης αποφασιστικό ρόλο στην παραπέρα ανάπτυξη του κλάδου θα διαδραματίσει η συστηματική ανάλυση των αγορών του εξωτερικού και η αποτελεσματικότερη οργάνωση των δικτύων προώθησης των προϊόντων. Στόν τομέα αυτό η συνεργασία με ξένους οίκους θα καταστεί αναπόφευκτη. Γενικά η ένταξη προβλέπεται να ευνοήσει την ανάπτυξη του κλάδου, αρκεί να ξεπεραστούν τα προβλήματα που αντιμετωπίζει. Πάντως, δεν πρέπει να μās διαφεύγει της προσοχής ότι με την πάροδο του χρόνου τα προϊόντα της κλωστοϋφαντουργίας στην κοινοτική αγορά θα δέχονται αυξανόμενο ανταγωνισμό από τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Έτοιμα ένδυματα και υπόδημα. Ο κλάδος αποτελείται από 23.880 μονάδες και απασχολεί 70.000 άτομα. Το μικρό μέγεθος και το χαμηλό επίπεδο οργάνωσης των μονάδων εμποδίζουν την εξειδίκευση της παραγωγής και την βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων. Πολύ σοβαρό πρόβλημα για τόν κλάδο αποτελεί η οργάνωση της εμπορίας των προϊόντων και η δημιουργία παράδοσης αναφορικά με την ποιότητα των ελληνικών προϊόντων. Την τελευταία δετία ο κλάδος παρουσίασε ικανοποιητική εξαγωγική επίδοση. Όστόσο η θέση του στην διεθνή αγορά δεν έχει ακόμη σταθεροποιηθεί. Σημειώνεται ότι σημαντικό μέρος των εξαγωγών ετοιμων ενδυμάτων αποτελείται από υπεργολαβίες μεγάλων οίκων του εξωτερικού. Όπως είναι γνωστό, το ύψος των υπεργολαβιών επηρεάζεται από το κόστος εργασίας. Κατά συνέπεια, θα πρέπει να αναμένεται σταδιακή μετακίνηση των υπεργολαβιών προς τις χώρες του τρίτου κόσμου, λόγω της γρηγορότερης ανόδου των άμοιβών στην Ελλάδα.

Η εσωτερική αγορά εξακολουθεί να προστατεύεται με υψηλούς δασμούς. Μετά την ένταξη θα ένταθεί ο ανταγωνισμός τόσο από τα ανώτερης ποιότητας προϊόντα της ΕΟΚ, προς τα όποια φαίνεται να προσανατολίζεται βαθμιαία ο Έλληνας καταναλωτής, όσο και από τα χαμηλότερης τιμής προϊόντα των τρίτων χωρών. Για να επιβιώσει και να επεκταθεί ο κλάδος είναι ανάγκη επιτακτική να λυθούν τα μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζει και να βελτιωθεί η ποιότητα των προϊόντων του. Αυτό μπορεί να γίνει μόνο με την ίδρυση Κλαδικού Φορέα Έρευνας και Ανάπτυξης. Στα πλαίσια της πολιτικής αναδιοργάνωσης του κλάδου θα επιδιωχθεί αύξηση του μεγέθους και μείωση του αριθμού των μονάδων, γεγονός που θα υποχρεώσει πολλές μικρές επιχειρήσεις να συγχωνευθούν ή να κλείσουν. Αν όμως το Κράτος

δέν παρέμβει αποφασιστικά, ό κλάδος θά δοκιμαστέι σκληρά τόσο στην κοινοτική όσο και στην ελληνική αγορά.

Βιομηχανία ξύλου και επίπλων. Οί δύο αὐτοί κλάδοι άπασχολοῦν 60.000 άτομα περίπου. Άντιμετωπίζουν έντονα διαρθρωτικά και όργανωτικά προβλήματα. Έμφανίζουν μεγάλη εξάρτηση από τó έξωτερικό και προστατεύονται με ύψηλούς δασμούς. Η ένταξη θά θέσει σε δοκιμασία και τούς δύο κλάδους με άποτέλεσμα νά δημιουργηθεί σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα από τó κλείσιμο πολλών μονάδων.

Βιομηχανία χάρτου. Η ένταξη στην ΕΟΚ θά δημιουργήσει προβλήματα επιβίωσης για τίς μικρές και μεσαίες μονάδες τού κλάδου. Η ανάπτυξη τής χαρτοβιομηχανίας θά εξαρτηθεί από την εξειδίκευση τής παραγωγής και την πραγματοποίηση επενδύσεων για την ίδρυση μεγάλων καθετοποιημένων δασικών βιομηχανιών.

Βιομηχανία έκτυπώσεων-έκδόσεων. Πρόκειται για κλάδο έντασης εργασίας, ό όποιος άπασχολεί 15.000 άτομα. Έχει μεγάλα διαρθρωτικά και όργανωτικά προβλήματα, τά όποία μπορούν νά αντιμετώπισθουν μόνο με την δημιουργία Κλαδικού Φορέα Έρευνας και Άνάπτυξης. Έφόσον λυθουν εγκαιρα τά σχετικά προβλήματα, ή ένταξη στην ΕΟΚ άναμένεται νά έχει ευμενείς επιπτώσεις στον κλάδο.

Βιομηχανία δέρματος. Ο κλάδος έχει 2.760 μονάδες και άπασχολεί 11.000 άτομα. Η ένταξη προβλέπεται νά επηρεάσει θετικά την βιομηχανία δέρματος, άρκει νά λυθουν εγκαιρα όρισμένα πιεστικά προβλήματα που αντιμετώπιζει.

Χημική βιομηχανία. Είναι από τούς δυναμικότερους κλάδους τής ελληνικής μεταποίησης. Περιλαμβάνει την βιομηχανία έλαστικού-πλαστικών, την κυρίως χημική βιομηχανία και την παραγωγή πετρελαίου-άνθρακα. Ο κλάδος άποτελείται από πολλούς υποκλάδους, άπασχολεί 42.000 άτομα και παράγει τó 14% τού βιομηχανικού προϊόντος. Παρουσιάζει μεγάλη εξάρτηση από τó έξωτερικό για την τεχνολογία, τόν εξοπλισμό, την κατασκευή τών εγκαταστάσεων, τίς πρώτες ύλες και τά ένδιάμεσα προϊόντα. Η παραπέρα ανάπτυξη τής χημικής βιομηχανίας άπαιτεί μεγάλες επενδύσεις, ύψηλή τεχνολογία και σωστή αντιμετώπιση τού προβλήματος διάθεσης τών προϊόντων, δεδομένου ότι ή διεθνής αγορά είναι όλιγοπωλικά όργανωμένη. Η ένταξη άναμένεται νά επηρεάσει θετικά τόν κλάδο. Προβλήματα θά δημιουργηθουν για όρισμένα παραδοσιακά προϊόντα τού κλάδου, όπως είναι τά βερνικοχρώματα, τó φωσφορικό όξύ, τά έκρηκτικά, κ.λπ. Επίσης πρέπει νά τονιστέι ότι πολλές από τίς πιό σημαντικές μονάδες τής χημικής βιομηχανίας έλέγχονται από τó ξένο κεφάλαιο. Για την άναδριογάνωση και την επέκταση τού κλάδου θεωρείται άπαραίτητη ή ίδρυση Φορέα Έρευνας και Άνάπτυξης. Η συμμετοχή τού ξένου κεφαλαίου στην παραπέρα ανάπτυξη τής χημικής βιομηχανίας, κάτω από τίς σημερινές συνθήκες, φαίνεται άναπόφευκτη. Αυτό που πρέπει και είναι δυνατόν νά επιδιωχθεί είναι ό περιορισμός τού έλέγχου τού κλάδου από τó ξένο κεφάλαιο σε λογικά όρια.

Βιομηχανία μη μεταλλικών όρυκτων. Πρόκειται για δυναμικό κλάδο, ό όποιος άπασχολεί 37.500 άτομα και παράγει τó 7,5% τού βιομηχανικού προϊόντος. Σε γενικές γραμμές ή ένταξη δέν προβλέπεται νά δημιουργήσει προβλήματα στον κλάδο.

Βασικές μεταλλουργικές βιομηχανίες. Είναι δυναμικός κλάδος, απασχολεί 10.000 άτομα περίπου και παράγει το 6% της βιομηχανικής παραγωγής. Αποτελείται από δύο υποκλάδους, δηλαδή την βιομηχανία σιδήρου-χάλυβα και τον υποκλάδο των μη σιδηρούχων μετάλλων. Η βιομηχανία σιδήρου-χάλυβα στα πλαίσια της ΕΚΑΧ δέν προβλέπεται να αντιμετωπίσει περισσότερα προβλήματα από όσα έχει. Καλές προοπτικές παρουσιάζουν τα μη σιδηρούχα μέταλλα, ή ανάπτυξη των οποίων σχετίζεται με την αξιοποίηση του όρυκτου πλούτου της χώρας. Πρέπει όμως να τονιστεί πως η επέκταση του κλάδου απαιτεί μεγάλες επενδύσεις, σημαντικές ποσότητες ηλεκτρικής ενέργειας, τεχνολογία που δέν διαθέτει ή χώρα και δυνατότητα εισόδου στη διεθνή αγορά, ή οποία είναι ολιγοπωλιακά οργανωμένη. Κάτω από τις συνθήκες αυτές ή συμμετοχή του ξένου κεφαλαίου στην παραπέρα ανάπτυξη της μεταλλουργικής βιομηχανίας φαίνεται αναπόφευκτη. Ωστόσο, δέν είναι απαραίτητο το ξένο κεφάλαιο να έλεγχει πλήρως τις νέες μονάδες που θά ιδρυθούν. Τουτό θά εξαρτηθεί από την πολιτική της ελληνικής Κυβέρνησης.

Μεταλλικά προϊόντα. Ο κλάδος αποτελείται από 13.000 μονάδες, απασχολεί 51.000 άτομα και παράγει το 7% του βιομηχανικού προϊόντος. Τα κυριότερα προβλήματα του κλάδου είναι: ο μεγάλος αριθμός των μονάδων βιοτεχνικού χαρακτήρα· ή αδυναμία αποτελεσματικής χρησιμοποίησης του ειδικευμένου δυναμικού του κλάδου· ή έλλειψη ένδοκλαδικής εξειδίκευσης και λειτουργικής διασύνδεσης της παραγωγικής διαδικασίας προς τα εμπρός και προς τα πίσω με τους συναφείς κλάδους· ή έλλειψη εθνικών προτύπων ποιότητας και ή ανυπαρξία ειδικευμένων κέντρων έρευνών, τα οποία να ασχολούνται με την αναδιοργάνωση του κλάδου και την ανάπτυξη εγχώριας τεχνολογίας. Στόν κλάδο υπάρχουν όρισμένες σύγχρονες μονάδες, οί περισσότερες από τις οποίες δημιουργήθηκαν με την συμμετοχή του ξένου κεφαλαίου. Πρόκειται για κλάδο μεγάλης σημασίας, γι' αυτό το Κράτος πρέπει να παρέμβει ένεργά για την λύση των σοβαρών προβλημάτων που αντιμετωπίζει. Μιά τέτοια παρέμβαση θά ήταν αποτελεσματική στα πλαίσια ενός Κλαδικού Φορέα Έρευνας και Ανάπτυξης. Ο κλάδος θά μπορούσε να αναπτυχθεί μετά την ένταξη, αρκεί να αντιμετωπιστούν έγκαιρα και σωστά τα τεράστια προβλήματά του.

Μηχανολογικοί κλάδοι. Έδω περιλαμβάνονται: ή κατασκευή μηχανών και συσκευών (έκτός ηλεκτρικών), ηλεκτρικών μηχανών και συσκευών, καθώς και τα μεταφορικά μέσα. Στους κλάδους αυτούς υπάρχουν 17.000 μονάδες, οί οποίες απασχολούν 95.000 άτομα και παράγουν το 14% του βιομηχανικού προϊόντος. Σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα οί τρεις κλάδοι έπρεπε να παράγουν τουλάχιστον το 30% της βιομηχανικής παραγωγής. Άξίζει να σημειωθεί ότι οί κλάδοι αυτοί μαζί με την χημική βιομηχανία και τόν κλάδο των μεταλλουργικών βιομηχανιών αποτελούν τόν τρίποδα πάνω στόν οποίο στηρίχθηκε ή έκβιομηχάνιση όλων των ανεπτυγμένων χωρών του κόσμου. Χωρίς μηχανολογική βιομηχανία είναι δύσκολο να γίνεται στα σοβαρά λόγος για έκβιομηχάνιση. Η κοντόφθαλμη αναπτυξιακή πολιτική που άκολούθησε μεταπολεμικά ή χώρα καταδίκασε τους μηχανολογικούς κλάδους σέ μαρασμό και καθυστέρηση. Οί παραπάνω τρεις κλάδοι καλύπτουν ένα με-

γάλο φάσμα προϊόντων, τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔχουν σοβαρὲς ἀπαιτήσεις ἀπὸ πλευρᾶς τεχνολογίας καὶ μεγέθους ἀγορᾶς. Χωρὶς προστασία καὶ ἐνεργὸ συμμετοχὴ τοῦ Κράτους οἱ μηχανολογικοὶ κλάδοι εἶναι καταδικασμένοι σὲ μαρασμό. Σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις διαφαίνονται καλὲς προοπτικὲς, ἀρκεῖ νὰ ξεπεραστοῦν τὰ μεγάλα προβλήματα ποῦ ὑπάρχουν καὶ νὰ συνδυασθεῖ ἡ ἀνάπτυξη τῶν κλάδων αὐτῶν μὲ τὶς ἀνάγκες τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων (ΔΕΗ, ΟΤΕ) καὶ γενικότερα μὲ τὶς ἀνάγκες τοῦ Κράτους. Καλὲς προοπτικὲς παρουσιάζει ἐπίσης ἡ ναυπηγοεπισκευαστικὴ βιομηχανία.

Γιὰ τὴν ἀναδιοργάνωση καὶ τὸν ἐκσυγχρονισμό τοῦ κλάδου καὶ τὴν ἀξιοποίηση τοῦ ὑψηλῆς στάθμης προσωπικοῦ ποῦ διαθέτει ἡ χώρα στὸ ἐσωτερικὸ καὶ τὸ ἐξωτερικὸ θεωρεῖται ἀπαραίτητη ἡ ἴδρυση Κλαδικοῦ Φορέα Ἐρευνας καὶ Ἀνάπτυξης. Ἡ ἔνταξη στὴν ΕΟΚ θὰ ἐπηρεάσει ἀρνητικὰ τὴν μηχανολογικὴ βιομηχανία μόνο στὸ βαθμὸ ποῦ θὰ παρεμποδίσῃ τὴν ἄσκηση ἀναπτυξιακῆς πολιτικῆς μέσω τῶν προγραμμάτων προμηθειῶν τοῦ Κράτους καὶ τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων, καθὼς καὶ στὶς περιπτώσεις ποῦ ἡ ἐπιβολὴ δασμῶν θὰ ἦταν ἀναγκαῖα κατὰ τὰ πρῶτα στάδια ἀνάπτυξης ὀρισμένων ὑποκλάδων. Ὅμως, ἀκόμη καὶ μέσα στὰ δοσμένα πλαίσια τῆς κοινοτικῆς πολιτικῆς καὶ πρακτικῆς, θὰ μποροῦσε ἡ Ἑλλάδα νὰ ζητήσῃ εἰδικὴ μεταχείριση γιὰ συγκεκριμένους κλάδους, τοὺς ὁποίους θεωρεῖ ἐθνικῆς σημασίας. Ἀρκεῖ νὰ παρουσιάσῃ ὀλοκληρωμένα καὶ μελετημένα προγράμματα. Τέλος σημειώ-νεται ὅτι ἡ συνεργασία μὲ τὸ ξένο κεφάλαιο φαίνεται ἀναπόφευκτη γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ κλάδου. Ὁ κίνδυνος ἐλέγχου τῆς μηχανολογικῆς βιομηχανίας ἀπὸ τὸ πολυεθνικὸ κεφάλαιο μπορεῖ νὰ ἀντιμετωπιστεῖ μὲ τὴν ἐφαρμογὴ κατάλληλης πολιτικῆς.

6. Τί πρέπει νὰ γίνῃ γιὰ τὴν Προστασία καὶ τὴν Ἀνάπτυξη τῆς Ἑλληνικῆς Βιομηχανίας στὰ πλαίσια τῆς ΕΟΚ.

Ἡ ἀνάλυση ποῦ προηγήθηκε ὡδήγηε στὸ συμπέρασμα πὼς οἱ προοπτικὲς τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας μετὰ τὴν ἔνταξη στὴν ΕΟΚ δὲν διαγράφονται ἱκανοποιητικὲς. Γιὰ νὰ ξεπεραστοῦν οἱ σημερινὲς διαρθρωτικὲς καὶ ὀργανωτικὲς ἀδυναμίες τῆς μεταποίησης καὶ νὰ ἀντιμετωπιστοῦν τὰ νέα προβλήματα ποῦ θὰ προκύψουν ἀπὸ τὴν ἔνταξη χρειάζεται προγραμματισμός, μεθοδικότητα καὶ διορατικότητα, τόσο ἀπὸ τοὺς ἐπιχειρηματίες ὅσο καὶ ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ Κράτος. Ἰδιαίτερα κρίσιμες θὰ εἶναι οἱ δύο πρῶτες 5ετίες. Ἄν τὰ πράγματα ἀφεθοῦν νὰ ἐξελιχθοῦν μόνα τους, μὲ βάση τὶς συμφωνίες ποῦ ὑπεγράφησαν ἢ πρόκειται νὰ ὑπογραφοῦν, τότε εἶναι βέβαιο πὼς θὰ θρηνίσουν πολλοὶ καὶ μαζί τους θὰ κινδυνεύσει σοβαρὰ ἡ ἀνάπτυξη καὶ εἰδικότερα ἡ ἑλληνικότητα τῆς βιομηχανίας. Οἱ μεταβατικὲς περίοδοι ἀπὸ μόνες τους δὲν θεωροῦνται ἱκανὲς νὰ βοηθήσουν τὴν μεταποίησιν νὰ ξεπεράσῃ τὰ τεράστια προβλήματα ποῦ ὀρθώνονται μπροστὰ τῆς. Ὅστε τὸ «ἀσυναγώνιστο ἑλληνικὸ δαιμόνιο», ὅστε οἱ θαυματουργικὲς δυνάμεις τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἀγορᾶς θὰ μπορέσουν

νά προστατεύσουν τή βιομηχανία από τόν έξοντωτικό ανταγωνισμό πού θά δεχθεῖ μέσα στόν εὐρωπαϊκό καί τόν ἑλληνικό χῶρο.

Μέ τήν ἀπόφασή της νά ζητήσῃ τήν πλήρη ἔνταξη τῆς χώρας στίς Ε.Κ. σέ τόσο σύντομο διάστημα, ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση ἔχει προδιαγραφεῖ σέ μεγάλο βαθμό στήν πορεία καί τήν μορφή ἐκβιομηχάνισης τῆς χώρας. Μέ τήν τροπή πού ἔχουν πάρει τὰ πράγματα καί μέ δοσμένες τίς ἀδυναμίες καί τήν μεγάλη ἐξάρτηση τῆς βιομηχανίας ἀπό τό διεθνές ἐμπόριο δέν φαίνεται νά ὑπάρχουν περιθώρια γιά ἀλλαγὴ πορείας κατὰ 180 μοῖρες, ἀκόμη καί στήν περίπτωση πού ἡ διακυβέρνηση τῆς χώρας περάσει σέ πολιτικές δυνάμεις, οἱ ὁποῖες θά ἐπιθυμοῦσαν κάτι τέτοιο. Στήν ἐκτίμηση αὐτὴ ὀδηγούμεθα μετὰ ἀπό πολυετὴ ἀπασχόληση μέ τὰ ἀναπτυξιακὰ προβλήματα τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας. Ὅλα δείχνουν πὼς εἶναι πολὺ ἀργὰ νά ἀρχίσουμε ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ὅσοι πιστεύουν στὸ δράμα τῆς αὐτοδύναμης βιομηχανικῆς ἀνάπτυξης εἶναι καιρὸς νά συνειδητοποιήσουν ὅτι σήμερα δέν ὑπάρχουν οἱ εὐκαιρίες πού ὑπῆρχαν στίς δύο πρῶτες 10ετίες μετὰ τὸν πόλεμο. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὑπῆρχαν μεγάλα περιθώρια καί δυνατότητες γιά δομικὲς ἀλλαγές στήν βιομηχανία καί τὴν οἰκονομία γενικότερα. Σήμερα τὰ πράγματα εἶναι ἐντελῶς διαφορετικά. Μακάρι νά ἔχουμε ἄδικο.

Μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ γεννιέται τὸ ἐρώτημα: ποῖο δρόμο θά μπορούσε νά ἀκολουθήσει ἡ ἐκβιομηχάνιση τῆς χώρας κάτω ἀπὸ τὸ καθεστῶς τοῦ δασμολογικοῦ ἀφοπλισμοῦ καί τῆς ἐλεύθερης κίνησης τῶν κεφαλαίων; Δύο δρόμοι φαίνεται νά ἔχουν ἀπομείνει γιά τὴν ἀναπτυξιακὴ μας πολιτικὴ. Ὁ ἓνας εἶναι αὐτὸς πού ἀκολουθεῖται σήμερα. Δηλαδή, τὸ Κράτος νά περιοριστεῖ στήν ἱκανοποίηση τῶν ὑποδείξεων τῆς ΕΟΚ γιά θεσμικὲς κυρίως προσαρμογές, νά συνεχίσει τὴν ἀντιμετώπιση ἐπιμέρους ἀναπτυξιακῶν θεμάτων μέ ἐμβαλωματικὲς λύσεις καί ὅλοι μαζί νά περιμένουμε, μέ κάποια καρτερικότητα, ἀπὸ τίς δυνάμεις τῆς ἀγορᾶς, τὸ ἑλληνικὸ δαίμονιο καί τὸν «μέγα τῶν ἑλλήνων προστάτη Θεό» νά κάνουν τὰ θαύματά τους. Σὲ μιὰ τέτοια περίπτωση ἡ βιομηχανία μας θά δυσκολευτεῖ νά διατηρήσει ἀκόμη καί τὸν ἐλαφροεπισκευαστικὸ χαρακτῆρα πού ἔχει σήμερα. Ὁ κύριος ὄγκος τοῦ παραγωγικοῦ δυναμικοῦ θά περάσει στόν ἔλεγχο τοῦ εὐρωπαϊκοῦ καί γενικότερα τοῦ πολυεθνικοῦ κεφαλαίου. Παράλληλα πολλοὶ Ἕλληνες βιομήχανοι καί βιοτέχνες θά ἀναγκαστοῦν νά ἀλλάξουν ἐπάγγελμ καί μαζί τους θά χαθεῖ τεράστιο παραγωγικὸ δυναμικὸ πού μέ θυσίες 50 χρόνων κατόρθωσε νά δημιουργήσῃ ὁ ἑλληνικὸς λαός.

Ἐδῶ πρέπει νά τονιστεῖ ὅτι ἡ ἀνάπτυξη βιομηχανικῆς δραστηριότητας στόν ἑλληνικὸ χῶρο φυσικὰ θά συνεχιστεῖ καί μετὰ τὴν ἔνταξη. Ἐκεῖνο πού θά κινδυνεύσει εἶναι ἡ δομὴ καί ἡ ἑλληνικότητα τῆς βιομηχανίας. Ὁ κίνδυνος νά γίνῃ ἡ Ἑλλάδα ὁ Καναδὰς τῆς ΕΟΚ εἶναι πολὺ κοντὰ στήν πραγματικότητα. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, τὸ 80% τῆς καναδικῆς βιομηχανίας ἐλέγχεται ἀπὸ ἀμερικάνικες ἐπιχειρήσεις, ἐνῶ ἡ φωνὴ τοῦ Καναδᾶ στίς διεθνεῖς ὑποθέσεις εἶναι ἀντίστροφα ἀνάλογη μέ τὴν οἰκονομικὴ του δύναμη. Βέβαια, οἱ Καναδοὶ στήν συντριπτικὴ τους πλειοψηφία εἶναι μετανάστες καί αὐτὸ πού ἴσως τοὺς ἀπασχολοῦσε περισσότερο, τουλάχιστον τίς πρῶ-

τες γενιές, ήταν να εξασφαλίσουν έργασία. Το τραγικό με τους Έλληνες είναι ότι κινδυνεύουν να γίνουν «μετανάστες» στην ίδια τους την πατρίδα.

Κάτω από τις δοσμένες συνθήκες, ο μόνος δρόμος για να περιοριστεί ο παραπάνω κίνδυνος είναι να αλλάξει ριζικά και χωρίς καθυστέρηση ή βιομηχανική πολιτική που ακολουθείται σήμερα. Είναι ανάγκη επιτακτική να εκμεταλλευτεί ή χώρα στο άκραιο και με αποφασιστικότητα τη μεταβατική περίοδο. Επίσης είναι ανάγκη να συνειδητοποιηθεί, τόσο από το Κράτος όσο και από τους επιχειρηματικούς φορείς, πώς οι εξαιρέσεις και οι ασάφειες που υπάρχουν στο κοινοτικό αναπτυξιακό δίκαιο αφήνουν σημαντικά περιθώρια για την άσκηση έθνικης βιομηχανικής πολιτικής, αρκεί να είναι κανείς σε θέση να τα αξιοποιήσει. Όμοίως είναι ανάγκη να κατανοηθεί πώς η σωστή προσαρμογή και η ενεργός παρουσία της ελληνικής βιομηχανίας στον ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο προϋποθέτει την εφαρμογή «επιθετικής» βιομηχανικής πολιτικής. Τα σοβαρά και επείγοντα αυτά θέματα μπορεί να αντιμετωπιστούν μόνο στα πλαίσια ενός ολοκληρωμένου και ουσιαστικού Προγράμματος Οικονομικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης. Η κατάρτιση και κυρίως η εφαρμογή ενός τέτοιου Προγράμματος, πέρα από την απαραίτητη πολιτική βούληση, προϋποθέτει ότι υπάρχει και η αναγκαία Κυβερνητική και διοικητική αποτελεσματικότητα. Αξίζει να σημειωθεί ότι την αναγκαιότητα ενός Προγράμματος, για την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών αδυναμιών της ελληνικής οικονομίας και των προβλημάτων που θα προκύψουν από την ένταξη, αναγνωρίζει και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην γνωμοδότησή της πάνω στην αίτηση της Ελλάδας για πλήρη ένταξη (βλέπε δελτίο πληροφοριών (320) 76, σελ. 8).

Στα πλαίσια ενός ολοκληρωμένου οικονομικού προγράμματος η βιομηχανική στρατηγική πρέπει να καλύπτει: 1) τη βελτίωση της ανταγωνιστικής θέσης της βιομηχανίας, 2) τη διεύρυνση της παραγωγικής της βάσης με παράλληλη ένισχυση του εξαγωγικού της προσανατολισμού, 3) την πολιτική έναντι του ξένου κεφαλαίου και 4) τους φορείς που θα αναλάβουν το βάρος της εκβιομηχάνισης. Ειδικότερα:

1. Μετά τον δασμολογικό αφοπλισμό, η ανάγκη για σημαντική βελτίωση της ανταγωνιστικής θέσης της βιομηχανίας είναι επιτακτική. Η σχετική προσπάθεια πρέπει να στηριχθεί στην εξειδίκευση της παραγωγής, τη βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων και την αύξηση της παραγωγικότητας. Πιο συγκεκριμένα θα χρειαστεί: α) να γίνει εκσυγχρονισμός του παραγωγικού δυναμικού των επιχειρήσεων και διενέργεια επενδύσεων σε τομείς υψηλής παραγωγικότητας, β) να δημιουργηθούν μεγάλες μονάδες με συγχωνεύσεις, κοινοπραξίες ή άλλα μέσα, γ) να βελτιωθεί ή ποιοτική στάθμη του εργατικού δυναμικού, δ) να εκσυγχρονιστεί το θεσμικό πλαίσιο της οικονομίας και να επεκταθεί ή βασική υποδομή, ε) να βελτιωθεί ο έλεγχος της ποιότητας και η τυποποίηση των προϊόντων και στ) να οργανωθεί καλύτερα το σύστημα πληροφόρησης. Επίσης, είναι ανάγκη να επιδιωχθεί το συντομότερο δυνατό ο εκσυγχρονισμός του διοικητικού και οργανωτικού μηχανισμού του Κράτους, της νομοθεσίας που καθορίζει την κυκλοφορία των βιομηχανικών προϊόντων, του

δικαίου τῶν ἑταιρειῶν, τοῦ χρηματοδοτικο-πιστωτικοῦ συστήματος, τῆς τεχνικῆς ἐκπαίδευσης κλπ.

2. Ἐπιβάλλεται νὰ καταβληθεῖ μεγάλη προσπάθεια γιὰ τὴν διεύρυνση τῆς βάσης τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας μὲ τὴν κάθετη ὀλοκλήρωση τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας καὶ τὴν παραγωγή νέων προϊόντων. Αὐτὸ μπορεῖ νὰ γίνῃ μὲ τὴν καλύτερη ἀξιοποίηση τοῦ ὀρυκτοῦ πλοῦτου τῆς χώρας καὶ τὴν ἀνάπτυξη κλάδων τεχνολογικῆς αἰχμῆς. Στὸ βαθμὸ πού οἱ ἐξελίξεις αὐτὲς ἐπιτευχθοῦν θὰ συμβάλλουν ἀποφασιστικὰ στὴν ἀναδιάρθρωση τῆς παραγωγῆς σὲ ὄφελος τῶν κλάδων τῆς βαριᾶς βιομηχανίας, στὴν αὐξηση τῆς ἐγχώριας προστιθέμενης ἀξίας τῆς μεταποίησης καὶ στὸν μεγαλύτερο ἐξαγωγικὸ προσανατολισμὸ τῆς βιομηχανίας. Ἡ ἀνάπτυξη ὀρισμένων κλάδων πέρα ἀπὸ τὶς δυνατότητες τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς ἔχει σημαντικὰ πλεονεκτήματα γιὰ τὴν ἐκβιομηχάνιση. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς δυνατότητες πού προσφέρει γιὰ τὴν ἐκμετάλλευση τῶν οἰκονομιῶν κλίμακας παραγωγῆς, ἢ συγκέντρωση στὴν ἀνάπτυξη περιορισμένου ἀριθμοῦ δραστηριοτήτων συμβάλλει στὴν ἐξειδίκευση τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν καὶ δημιουργεῖ τὶς προϋποθέσεις γιὰ βαθμιαία ἀνάπτυξη ἐγχώριας τεχνολογίας.

3. Τὸ ἀλλοδαπὸ ἐπιχειρηματικὸ κεφάλαιο συνδυάζει τὴν δυνατότητα χρηματοδότησης τῶν ἐπενδύσεων μὲ τὴν μεταφορὰ προχωρημένης τεχνολογίας καὶ τὴν χρησιμοποίηση νέων μεθόδων παραγωγῆς, ὀργάνωσης καὶ διοικήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐμπορίας τῶν προϊόντων. Ὅμως, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς θετικές του πλευρὲς, τὸ ξένο κεφάλαιο ἔχει σοβαρὲς ἀρνητικὲς ἐπιπτώσεις, οἱ σημαντικότερες ἀπὸ τὶς ὁποῖες εἶναι: ὁ κίνδυνος περιορισμοῦ τοῦ βαθμοῦ οἰκονομικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας τῆς χώρας, ὁ ἀποπροσανατολισμὸς τῶν προγραμμάτων ἐκβιομηχάνισης καὶ οἱ μακροχρόνιες δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις πού μπορεῖ νὰ ἔχει πάνω στὴν ἐξέλιξη τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν. Ὅμως, παρὰ τὶς ἀρνητικὲς αὐτὲς ἐπιπτώσεις, μὲ τὴν πορεία πού ἀκολουθεῖ ἡ ἐκβιομηχάνιση τῆς χώρας, φαίνεται νὰ εἶναι ἀναπόφευκτη ἡ πραγματοποίηση νέων ξένων ἐπενδύσεων. Σὲ μιὰ τέτοια περίπτωση στόχος τῆς σχετικῆς πολιτικῆς πρέπει νὰ εἶναι ἡ μεγιστοποίηση τῶν ὠφελειῶν καὶ ἡ ἐλαχιστοποίηση τῶν κινδύνων πού συνεπάγεται ἡ παραπέρα συσσώρευση ξένου κεφαλαίου.

Γιὰ νὰ εἶναι ἐπωφελεῖς οἱ ξένες ἐπενδύσεις πρέπει νὰ ἔχουν ἐξωστρεφῆ χαρακτήρα καὶ προσανατολισμὸ καὶ νὰ συμβάλλουν στὸν τεχνολογικὸ ἐκσυγχρονισμὸ τῆς βιομηχανίας. Εἰδικότερα, ἡ ἀξιολόγηση τῆς συμβολῆς τοῦ ξένου κεφαλαίου μπορεῖ νὰ στηριχθεῖ στὰ ἑξῆς κριτήρια: α) τὸν ἐξαγωγικὸ προσανατολισμὸ τῆς ἐπένδυσης, β) τὸ ποσοστὸ τῆς νέας προτιθέμενης ἀξίας, γ) τὸ εἶδος τῆς τεχνολογίας πού πρόκειται νὰ εἰσαχθεῖ, δ) τὴν μακροχρόνια ἀνταγωνιστικότητα τῆς ἐπένδυσης καὶ ε) τὴν ἀπασχόληση ἑλληνικοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ τεχνικοῦ προσωπικοῦ. Ἐπίσης δὲν θὰ πρέπει νὰ ἐπιτρέπεται στὸ ξένο κεφάλαιο νὰ ἐλέγχει τὶς ἐπιχειρήσεις στίς ὁποῖες θὰ συμμετέχει. Τέλος, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποθαρρύνεται μὲ κάθε τρόπο ἡ μεταβίβαση τῆς κυριότητος ἰδιοκτησίας ἡμεδαπῶν ἐπιχειρήσεων σὲ ἀλλοδαποὺς φορεῖς. Στὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι ἀπαραίτητο νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ τῆς παραπάνω πολιτικῆς θὰ συναντήσει δυσχέρειες μετὰ τὴν ὑπογραφή τῆς συμφωνίας γιὰ τὴν ἐλεύ-

θηρη κίνηση τῶν κεφαλαίων. Ὡστόσο, πρέπει νά τονιστεῖ ὅτι καί μέσα στή κοινοτική πλαίσια ὑπάρχουν τρόποι καί δυνατότητες νά ἐφαρμοστεῖ μιὰ πιό ἐθνική πολιτική ἀναφορικά μέ τό ξένο κεφάλαιο.

4. Εἶναι γνωστή ἡ ἀνεπάρκεια τῆς ἐλληνικῆς ἐπιχειρηματικῆς τάξης στόν βιομηχανικό τομέα. Τό κενό αὐτό φαίνεται νά ἀποτελεῖ τόν σημαντικότερο περιοριστικό παράγοντα τῆς ἐκβιομηχάνισης. Γιά τήν διεύρυνση τοῦ κύκου τῶν ἐπιχειρηματιῶν τό Κράτος πρέπει νά ἐπιδιώξει τήν καλύτερη ὀργάνωση καί ἀνάπτυξη τῆς κεφαλαιοαγορᾶς, τήν ἐνίσχυση τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀνώνυμης ἐταιρείας, τήν συγχώνευση καί γενικότερα τήν συνεργασία τῶν ἐπιχειρήσεων μέ σκοπό τήν δημιουργία ἀνταγωνιστικῶν μονάδων, καθῶς καί τήν ἀνάδειξη νέων δυναμικῶν ἐπιχειρηματιῶν μέ τήν ἐφαρμογή καθαρά ἀναπτυξιακῶν κριτηρίων κατά τήν χρηματοδότηση τῶν ἐπιχειρήσεων. Πέρα ἀπό αὐτά, τό Κράτος, γιά νά πετύχει σέ σύντομο χρονικό διάστημα τή βελτίωση τῆς δομῆς καί τῆς ἀνταγωνιστικῆς θέσης τῆς βιομηχανίας εἶναι ἀπαραίτητο νά ἐνθαρρύνει τήν ἀνάλυση ἐπενδυτικῆς δραστηριότητας ἀπό εἰδικευμένου κρατικούς ἢ ἡμικρατικούς φορεῖς, ὅπως εἶναι ἡ ΕΤΒΑ, ἡ ΕΤΕΒΑ, ἡ ΕΛΕΒΜΕ καί ἡ ΑΤΕ.

Ἡ παρέμβαση τοῦ Κράτους θεωρεῖται ἀναγκαία, διότι οἱ ἐπενδύσεις πού ἀπαιτοῦνται γιά νά ἀλλάξει δομή ἡ βιομηχανία εἶναι ἀδύνατο νά ἀναληφθοῦν ἀπό ἐλληνικούς ἐπιχειρηματικούς φορεῖς. Ὅσον ἀφορᾷ τό ξένο κεφάλαιο, ἐκτός ἀπό τοὺς κινδύνους πού συνεπάγεται, δέν προβλέπεται τήν προσεχῆ 5ετία νά δείξει σημαντικό ἐνδιαφέρον γιά τήν πραγματοποίηση ἐπενδύσεων σέ ἀξιόλογους τομεῖς, δεδομένου ὅτι τό ἐπενδυτικό κλίμα δέν θά εἶναι εὐνοϊκότερο γιά τό ξένο κεφάλαιο μετά τήν ἔνταξη. Πέρα ἀπό αὐτό, ἡ οἰκονομική συγκυρία, ἡ ὁποία ἀναμένεται νά συνεχιστεῖ γιά ὀρισμένα χρόνια, σέ συνδυασμό μέ τίς ἀβεβαιότητες πού συνεπάγεται μιὰ μεταβολή καί προσαρμογή αὐτῆς τῆς ἔκτασης θά ἐντείνουν τήν ἐπιχειρηματική διστακτικότητα στόν τομέα τῶν ἐπενδύσεων.

Τέλος, τό κράτος πρέπει νά προχωρήσει χωρίς καθυστέρηση στήν δημιουργία Τράπεζας Βιοτεχνικῆς Ἀνάπτυξης, καθῶς καί Κλαδικῶν Φορέων Ἀνάπτυξης καί Προώθησης τῶν Πωλήσεων. Οἱ φορεῖς αὐτοί θά ἀσχοληθοῦν μέ τήν ἀναδιοργάνωση τῶν κλάδων, τήν ἔρευνα, τήν προσαρμογή τῆς ξένης τεχνολογίας στίς ἐλληνικές συνθήκες καί τήν δημιουργία σχημάτων γιά τήν προώθηση τῶν πωλήσεων. Ἐπίσης σέ συνεργασία μέ τήν Τράπεζα θά βοηθήσουν νά λυθεῖ τό πρόβλημα τῆς χρηματοδότησης τῶν ἐπενδύσεων σέ πολλοὺς κλάδους πού μέ τὰ σημερινά σχήματα εἶναι ἀδύνατο νά χρηματοδοτηθοῦν.

Τό συμπέρασμα πού βγαίνει ἀπό τήν ὅλη ἀνάλυση πού ἐγινε, εἶναι ὅτι ἂν ἡ ἔνταξη δέν ἀντιμετωπιστεῖ μέ ἀποφασιστικότητα καί προγραμματισμό, οἱ πιθανότητες ἀποτυχίας στόν οἰκονομικό τομέα εἶναι πολύ μεγαλύτερες ἀπό τίς πιθανότητες ἐπιτυχίας. Τοῦτο μέ τήν σειρά του θά θέσει σέ δοκιμασία ὁλόκληρη τήν ἐπιχείρηση τῆς Ἐνταξίας στίς Εὐρωπαϊκές Κοινότητες.